

HER FOR AT BLIVE

En evalueringsundersøgelse af bo – og integrationsprojektet Here2Stay for uledsagede flygtningedrenge i Viborg Kommune

2015

HER FOR AT BLIVE

En evalueringsundersøgelse af bo- og integrationsprojektet
Here2Stay for uledsagede flygtningedrenge i Viborg Kommune.

Undersøgelse og tekst

Cand. Pæd. Ant. Jonas Schneider Høgholm
For foreningen Jysk børneforsorg/Fredehjem.

Redaktion

Marie Nyegaard
Jysk børneforsorg/Fredehjem

Udgivet

Marts, 2015. Aarhus N

Kontakt

Jonas Schneider Høgholm – mail: jonas.hoegholm@gmail.com
Foreningen Jysk børneforsorg/Fredehjem – tlf. 86 16 76 99 / mail: mail@jyskbørneforsorg.dk

www.jyskbørneforsorg.dk

Indhold

Indhold.....	2
Forord	3
Kapitel 1: Præsentation af undersøgelsen.....	3
Kapitel 2: Metodevalg	4
Kapitel 3: Fokus på uledsagede afghanske flygtningebørn i Danmark	5
Kapitel 3: Præsentation af Here2Stay:.....	9
Kapitel 4: Erfaringsopsamling af projekt Here2Stay.....	13
Kapitel 6: Sammenfattende status over de unges nuværende situation og integration	29
Kapitel 7: 11 Anbefalinger til fremtidige projekter	35
Referencer:.....	39

Forord

Denne undersøgelse er blevet mødt særdeles godt.

At projektet har kunnet lade sig gøre, skyldes særligt en stor velvilje blandt Here2Stay's tidligere beboere, der beredvilligt har stillet op til interviews. Drengene har delt deres private erfaringer og refleksioner ud fra ønsket om at medvirke til erfaringsopsamling af Here2Stay, som forhåbentlig kan bidrage til yderligere opkvalificering af praksis omkring uledsagede unge flygtninge i landets kommuner.

Til de 13 drenge, der i en travl hverdag har valgt, at tage sig tid til at medvirke, skal først og fremmest lyde en stor tak. I skal vide, at hver og et af jeres interviews har bidraget til relevansen af denne rapport.

En tilsvarende tak skal lyde til de tidligere medarbejdere, der i høj grad har hjulpet med kontakten til de unge, og som udover faglig sparring og hjælp til at forstå projekt Here2Stay, også har ladet sig interviewe om deres erfaringer. På samme måde har flere eksterne aktører i form af frivillige og repræsentanter fra undervisningsinstitutioner også suppleret med vigtig viden og erfaring. Alt dette har bevirket flere perspektiver på projektet, der har bidraget til yderligere nuancering af denne erfaringsopsamling.

Rapporten er primært udviklet til intern brug i Foreningen Jysk børneforsorg/Fredehjem, som har drevet projekt Here2Stay og derfor dels ønsker at evaluere indsatsen til gavn for fremtidige opgaver af samme karakter, samt at dokumentere, hvordan det er gået de tidligere beboere efter afviklingen af projektet. Derudover henvender rapporten sig også til andre aktører i og omkring lignende bo- og integrationsprojekter, og forhåbentlig kan den tjene som et mindre indspark til general faglig refleksion på området.

Kapitel 1: Præsentation af undersøgelsen

Denne rapport er et opsamlende produkt af seks måneders undersøgelse foranlediget af foreningen Jysk børneforsorg/Fredehjem med det formål at evaluere det tidligere projekt "Here2Stay" – et bo- og integrationsprojekt for uledsagede, primært afghanske flygtningedrenge i Viborg Kommune.

Endvidere har undersøgelsen haft som formål at kortlægge de unges nuværende situation ca. seks måneder efter projektets afvikling samt at undersøge, hvad de unge selv mener at have fået ud af opholdet i Here2Stay. Undersøgelsen har været bredt anlagt og berører mange aspekter i de unges tilværelser under og efter opholdet i Here2Stay. Dette for at tilstræbe en så bred forståelse som muligt af de unges tilværelser og den rolle, Here2Stay har spillet for dem.

Undersøgelsen baserer sig empirisk på kvalitative interviews med 13 af de 24 tidligere Here2Stay beboere, hvoraf de 11 er af afghansk oprindelse, en af somalisk og en er syrisk palæstinenser. Derudover suppleres der med oplysninger om de resterende drenge. Endvidere er der foretaget interviews og samtaler med projektets daværende leder, repræsentanter fra det pædagogiske personale og andre aktører i og omkring projekt Here2Stay. Disse sammenholdes løbende med de unges udtalelser. Endelig er to lignende danske bosteder

for uledsagede flygtningebørn besøgt for at metodesammenligne med praksis fra Here2Stay. Ud fra dette tager nærværende rapport udgangspunkt i følgende fokuspunkter:

- Beskrivelse af fokusgruppen; uledsagede afghanske mindreårige i Danmark med fokus på flere af de tidligere Here2Stay beboeres egne livshistorier.
- Undersøgelse af fællestræk omkring, hvad de unge lærte af at være i Here2Stay? Hvad var godt, og hvad var mindre godt i drengenes øjne.
- Undersøgelse af de 24 tidligere beboeres nuværende situation efter udflytning fra projektet.
- Perspektivering til, hvordan erfaringer fra Here2Stay kan kvalificere praksis i kommende bo- og integrationsprojekter.

Rapporten er udelukkende baseret på de adspurgte informanternes udtalelser og er på den måde tilstræbt fri for interviewerens egne subjektive vurderinger og forståelser - i det omfang dette lader sig gøre.

Alle de medvirkende er i rapporten anonymiserede. Således er navne enten udeladt eller ændret til opdigtede aliaser. Kun i enkelte tilfælde, hvor udtalelser fra eksterne kilder inddrages, vil disse figurere ved navn.

Kapitel 2: Metodevalg

Det semistrukturerede interview

I udførelsen af interviews med tidligere beboere og personale har fremgangsmåden været en semistruktureret interviewteknik (Brinkmann og Tanggaard, 2010). Dette for at tilstræbe interviewsituationer, der er strukturerede for at sikre indhentelse af de samme grundlæggende informationer fra alle informanter, men også for at skabe dynamik i de enkelte interviews, hvor metoden skaber plads til, at den enkelte informant prioriterer, hvor stor vægt der lægges på de forskellige aspekter i interviewet ud fra, hvad der har fyldt mest i deres individuelle erfaringer med Here2Stay. Alle de tidligere beboere har således taget stilling til de samme fokuspunkter igennem en interviewguide med faste hovedspørgsmål, som på forhånd var udarbejdet, men med uddybende underspørgsmål der kunne variere ud fra, hvad der optog de unge at fortælle mest om. Et tema som skolegang kan således fylde marginalt i et interview, mens det fylder næsten halvdelen af et andet. Desuden har strukturen varieret fra interview til interview alt efter, hvor meget de unge selv fortalte. I nogle situationer har interviews været fuldstændig strukturerede efter min interviewguide, og i andre tilfælde har guiden kun tjent som tjekliste i løbet af interviewet for at sikre, at samtalen kom rundt om alle undersøgelsens fokuspunkter.

Alle interviews er indledt med en kort *briefing*. Her blev formålet med interviewet gjort klart for informanten, ligesom der blev informeret om varighed, anonymisering af navn og spurgt om tilladelse til at bruge diktafon. Der blev lagt stor vægt på, at deltagelsen var frivillig, og at der altid forelå en vejret til ikke at svare på visse spørgsmål eller at afbryde interviewet med omgående virkning. Først efter at have opnået informantens informerede samtykke startede det egentlige interview. På den måde er det tilstræbt, at hele det empiriske grundlag for denne rapport bygger på frivillige udtalelser, og at ingen informanter har følt sig pressede til at dele information, som de ikke selv ønskede at bidrage med.

Efter interviewets afslutning blev alle spurgt, om der efter deres mening manglede at blive spurgt til noget relevant for undersøgelsen. Dette for at anerkende interviewerens rolle som novice og dem som de egentlig vidende i forhold til at få afdækket alle de vigtige aspekter af tilværelsen i Here2Stay. Denne metode viste sig gavnlige, idet de unge ansprede til fokus på flere relevante perspektiver, som ikke før var overvejet.

Grounded Theory

Hvert af de udførte interviews tog i gennemsnit 45 minutter, og alle er efterfølgende blevet udskrevet. Både udførelsen af interviews og analyserne af datamaterialet er inspireret af principper fra "Grounded Theory", hvor teori konstrueres gennem analyse af data. Dette er en empirisk metode, som indebærer en induktiv tilnærmelse til data, hvor teorien skal opdages i nær tilknytning til empiri (Wat Boolsen, 2010). På den måde tilgås empirien ikke med det formål at bekræfte en forhåndsdefineret teori. I stedet er sigtet at undersøge emnet ud fra en åben præmis og lade teorien opstå og formes af de informationer, der skabes i interviewssituationen. I tilblivelsen af de faste interviewguides er der derfor tilstræbt mange åbne spørgsmål som:

"Hvad husker du af positive ting fra tiden i Here2Stay?" og "Har du også mindre positive oplevelser med Here2Stay?".

Dette for at give rum til at lade interviewets indhold forme mere af de unges erfaringer og i mindre grad af interviewerens forhåndsantagelse af, hvad der ville være relevant at spørge ind til. Som flere og flere interviews blev udført, blev mange af de oprindelige fokuspunkter bibeholdt, men interviewguidens undersøgelses spørgsmål kom også til at bære præg af, hvad de unge og personalet var mest optaget af at fortælle om. Således blev spørgsmålene flere gange revideret i takt med indsigten i de adspurgtes erfaringer. Ved gennemlæsningen af de udskrevne interviews er hvert interview først gennemgået for at finde temaer for de enkelte informanter. Ved tværgående analyse af de udførte interviews er de mange enkeltudsagn derefter kodet i forskellige kategorier, og der er udledt en række fællesnævrende temaer i de unges og personalets forståelser og oplevelser med projekt Here2Stay. Disse tjener i rapportens kommende undersøgelse af projektet som analytiske hovedpunkter som; *De unges indbyrdes forhold, forhold til personalet, skolegang og sprogkundskaber, økonomi, tilknytning til lokalsamfundet mv.*

Kapitel 3: Fokus på uledsagede afghanske flygtningebørn i Danmark

I begyndelsen af 1990'erne repræsenterede afghanere den største etniske gruppe af flygtninge på verdensplan. Rapporter fra FN's flygtningeagentur peger på antal af afghanere på flugt, der for denne periode overstiger 6.5 millioner (Mougne, 2010). Siden det kommunistiske regimes fald i Afghanistan i 1992 vendte over en million flygtninge tilbage til deres oprindelsesland. Antallet af afghanske flygtninge er sidenhen forøget igen grundet borgerkrigs-lignende tilstande, Talebans forfølgelse af andre etniske og religiøse samfundsgrupper og siden USA's indtog i Afghanistan i 2001 også grundet luftangreb fra internationale styrker, der i jagten på Taleban og Al-Qaeda rammer civilbefolkningen (Amnesty International, 2012).

Således har afghanere på verdensplan forsat formet verdens største flygtningegruppe helt frem til 2014 (Reuters, 2015). FN's generalsekretariat anslår perioden 2008-2010 som den mest voldsomme periode i

Afghanistan siden Talibans fald fra magten i 2001. Dermed har denne periode på ny øget den afghanske flygtningestrøm til de omkringliggende lande og til Europa (Mougne, 2010). Endvidere har asylsystemet i Grækenland som det første EU-indrejseland for langt de fleste afghanske asylansøgere ikke været i stand til at opretholde deres forpligtigelser i henhold til Dublin-forordningen (Ny i Danmark, 2013) grundet den massive flygtningestrøm. Som følge af det græske asylsystems sammenbrud kan det resterende EU ikke længere tilbagesende flygtninge, der tidligere er registrerede i Grækenland (Faktalink, 2011). Disse faktorer er i overensstemmelse med dansk asylstatistik, der i samme periode viser en markant stigning i antallet af afghanske asylansøgere (ibid.). Ud af det sammensatte afghanske folk er en stor del af flygtningestrømmen repræsenteret af befolkningsgruppen Hazara, der som Shia-muslimer udgør en religiøs minoritet i det Sunni-muslimsk dominerede Afghanistan. Hazarerne har særligt været forfulgt af Taleban, men også mennesker med tilhør til Afghanistans resterende befolkningsgrupper som Pashtunere og Tajikker m.fl. drives på flugt af uroligheder og forfølgelse.

Flere undersøgelser viser, at en stor del af de afghanske flygtninge er uledsagede børn og unge. Det er typisk familiens ældste søn, der sendes af sted i håbet om at finde en stabil fremtid i Europa (Mougne, 2010 et al). Mulige forklaringer på denne tendens kan bl.a. findes i økonomiske begrænsninger, der umuliggør den samlede families flugt, da summen, som betales til menneskesmuglere, er høj. En fader er ofte nødt til at blive tilbage for at forsørge den resterende familie, imens mindre børn og kvinder i mange tilfælde ikke vurderes at kunne klare den lange og ofte farefulde rejse. Håbet for mange er, at sønnen efter at have opnået asyl i et europæisk land vil være i stand til at sende penge til familiens forsørgelse eller i bedste fald kunne søge familiesammenføring og hjælpe den resterende familie til Europa på mere human vis. Dertil kommer begrundelser som frygt for at få sine sønner værget af lokale Taleban militser, eller at børnene mister deres forældre i hjemlandet eller under flugten og derfor drives videre på egen hånd (Faktalink, 2011). I henhold til FN's børnekonvention skal der ydes særligt gunstige vilkår for uledsagede mindreårige, når de søger om asyl i et givent land (FN's børnekonvention, artikel 3). Dansk asylstatistik viser, hvordan et markant flertal af de uledsagede børn, der søger om asyl i Danmark, angiver deres alder som værende 15-17 år (Faktalink, 2011). Dette er ofte sandt, men det anslås i visse tilfælde, at unge flygtninge, der reelt er over 18 år, rådes af menneskesmuglere til at angive sig som mindreårig. I tilfælde af tvivl kan der foretages alderstest. Disse er dog langt fra sikre og anbefales af FN's Flygtningeagentur som ikke udslagsgivende for en asylsag eller for familiesammenføring (Mougne, 2010).

Rejsen fra Afghanistan til Europa er ofte lang. Mange asylbørn beretter om flugtforløb på flere år, der ofte har været præget af fængselsophold, arbejde under jorden for at skaffe penge til den videre flugt og voldelige episoder med smuglere, røverbander og i nogle tilfælde med politiet. Flugten beskrives også som fysisk udfordrende, da store afstande og uvejsomt terræn ofte tilbagelægges til fods eller stuvet sammen i små lastbiler.

Som en af de adspurgte drenge fra projekt Here2Stay udtaler sig kortfattet om flugten fra Afghanistan til Danmark: *"Jeg blev voksen på den tur. Da jeg kom til Danmark, var jeg ikke den samme dreng, som dengang jeg tog af sted."*

Hvor i Europa de børn og unge, der klarer flugten, ender med at søge asyl afhænger af flere forskellige faktorer. Eksempelvis er det dokumenteret, at nogle flygtningebørn blot rejser, indtil deres økonomiske midler slipper op, eller til de bliver pågrebet af myndighederne. Andre bliver under flugten anbefalet at søge imod specifikke europæiske lande, der siges at have et mere humant asylsystem end andre. Andre igen

indgår allerede i Afghanistan aftale med menneskesmuglere imod en højere pris om at blive hjulpet til et bestemt land.

Det skal påpeges, at enhver af asylbørnenes tilværelse i Afghanistan og senere flugtforløb må opfattes individuelt. Ovenstående er udelukkende en gennemgang af en historik og en række fællesnævnte tendenser, der viser sig igennem danske og internationale studier af afghanske flygtninge.

For at give et indblik i to af drengene fra Here2Stay's konkrete baggrund for at ende i Danmark følger her deres egne beskrivelser af tilværelsen i Afghanistan og af flugten til Danmark:

Sayed:

Tilbage i Afghanistan boede jeg i hovedstaden Kabul sammen med mine forældre og mine mindre søskende. Min far havde et godt job som politiofficer, og vi havde både hus og have og alt muligt. Så desværre på grund af tiltagende uroligheder i Kabul blev min far slået ihjel, imens han var på arbejde. Derefter kunne min mor ikke selv forsørge vores familie, og efter nogen tid endte vi med at få en stedfar. På det tidspunkt begyndte det at gå galt for vores familie, for han var bandeleder og solgte narkotika ud af vores hus. Da jeg var 10 år gammel, kom han til mig og spurgte "kan du skrive? Kan du læse? ". Det kunne jeg jo så nogenlunde. "Så behøver du ikke at gå i skole mere", sagde han. "Så kan du lige så godt få dig et arbejde og tjene penge til familien". Som barn i Afghanistan så svarer man ikke de voksne igen, det er meget respektløst. Derfor gjorde jeg, som jeg fik besked på. Jeg husker at gå rundt og rundt i byen og lede efter arbejde, men dels var jeg for lille til, at nogen ville ansætte mig, og derudover så havde jeg jo ikke nogen uddannelse. Til sidst blev min mor og jeg enige om, at hun ville strikke vaskeklude og den slags, som jeg så kunne sælge på gaden. På et tidspunkt kommer jeg hjem efter arbejde, og min stedfar spørger, hvor mange penge jeg har tjent. Jeg fortalte beløbet, og det var han bestemt ikke tilfreds med. Jeg skulle tjene meget mere. Jeg husker, hvor vred jeg var på ham. For det første så fik han mig til at holde op med at gå i skole. For det andet så arbejdede vi næsten hårdere, end vi i forvejen kunne holde til. Skænderiet udviklede sig til et slagsmål, hvor han tævede mig meget voldsomt. Han endte med at brække mit ben, og jeg fik ham kun holdt på afstand ved at kaste sten efter ham, så jeg kunne stikke af. På det tidspunkt havde jeg en meget nær ven, som jeg før havde gået i skole med. Hans far ejede et bageri i nabolaget, og her løb jeg hen og fortalte alt, hvad der var hændt. "Det er farligt for dig at tage hjem igen", sagde min vens far. "Du risikerer at blive slået ihjel". Min vens familie gemte mig i flere dage, hvor jeg overnattede i baglokalet til deres bageri. Efter en tid kom min mor og besøgte mig. Jeg husker tydeligt, hvordan hun var helt sort og blå i ansigtet og havde sår over det hele. Min stedfar havde tævet hende og mine mindre søskende, fordi jeg var flygtet, og fordi vi ikke tjente penge nok. Vi snakkede længe; min mor, jeg og min vens forældre. Det endte med en beslutning om, at vi var nødt til at flygte fra Afghanistan, da vi ikke længere kunne vide os sikre. Men hvordan gør man lige det? Og hvordan skulle vi skaffe penge til sådan en flugt? Min stedfar kunne være væk i lange perioder ad gangen, og min mor tog den beslutning, at vi skulle sælge huset. Vi havde kun 3 dage til at skaffe penge, så vi måtte sælge til en meget billig pris, husker jeg. Det lykkedes at få solgt, og pengene brugte vi til at betale nogle mænd i Kabul, der kunne hjælpe os til Europa. Derefter rejste vi fra Afghanistan til Pakistan og herfra videre hele vejen igennem Iran. Så imellem Iran og Tyrkiet, der mistede jeg min mor og mine søskende. For at krydse grænsen ind i Tyrkiet blev vi delt ind i to grupper. Kvinder og små børn skulle køres over grænsen i en lastbil, og vi andre skulle krydse den til fods ad en lang og ufremkommelig vej. Det var aftalt, at vi alle skulle mødes igen i Tyrkiet. Vi ventede i en lille by på den anden side, og hver dag spurgte jeg de mænd, der hjalp os, om hvor bilen med kvinder og børn blev af. De blev ved med at fastholde, at den nok skulle komme. Men efter en uge uden de var kommet, var vi tvunget til at rejse videre. Siden har jeg hverken set

eller hørt fra min mor eller mine søskende. Jeg ved ikke noget om, hvad der er hændt dem. Herfra måtte jeg altså forsætte resten af turen på egen hånd og sammen med de mennesker, jeg mødte. Efter Tyrkiet kommer Grækenland, og derfra var det videre til Italien, ligesom for de fleste andre. Efter Italien aner jeg ikke, hvilket land der så kom, for her var vi fire afghanere, der blev gemt bag i en lastbil og kørt hele vejen hertil uden pauser. Det var en meget hård tur. Efter enorm lang tid blev vi sat af på en rasteplads langs motorvejen. Chaufføren fortalte os, at han skulle køre efter brændstof til lastbilen, og at vi kunne strække vores ben, indtil han kom tilbage og hentede os. Han kom bare aldrig tilbage. Efter vi havde ventet i flere timer, besluttede vi os for at begynde at gå i hver vores retning. Jeg husker, at jeg hele tiden tænkte, "*bare det her er Europa*". Vi havde jo kørt langt, og jeg anede ikke i hvilken retning. På vej fra rastepladsen stoppede jeg en mand i en bil, og han fortalte mig, at det her var Danmark. Han kunne ikke hjælpe mig, men forklarede hvordan jeg kunne gå til en nærliggende by. Her skulle jeg lede efter en bygning med et grønt skilt, hvorpå der stod "Politi", som han sagde. Det lykkedes mig at finde politistationen, og her fortalte jeg hele min historie. Jeg åndede lettet op, da jeg blev behandlet godt af politiet. Det gør man ikke i alle lande. De kørte mig til togstationen og gav mig en billet mod København, for at jeg kunne komme til Sandholm lejren. Derfra blev jeg flyttet til Sjølsmark og senere til Center Vestervig i Nordjylland. Efter 9 måneder på asylcentre fik jeg opholdstilladelse i Danmark, hvorefter jeg blev henvist til at skulle bo i Viborg Kommune. Her flyttede jeg ind i Here2Stay.

Hussain:

Jeg er vokset op sammen med min familie i Oruzgan. Det er en provins i det centrale Afghanistan, der grænser op til Kandahar og Helnan. I Afghanistan bor der mange forskellige folkefærd. Jeg selv er Hazara, og der har altid været meget kamp mod os, fordi vi er Shia-muslimer. Vi ligner lidt mere asiater end de andre folkefærd i Afghanistan, og det gør, at det altid er nemt for folk at genkende en Hazara. Derfor vil nogen mennesker konstant være efter os og slå på os. Jeg fik tæsk så mange gange, husker jeg. Derudover har der været krig og uro så længe, hvilket påvirker folk til at blive hårde. Hvor jeg kommer fra, har mange ikke gået i skole og er ikke særlig oplyste. De er født og opvokset kun med køer, geder og imamer. Så er det meget lettere at blive fundamentalister og tro på dårlige budskaber, tror jeg. De [Taleban red.] slagter mennesker uden grund. Når man skærer halsen over på et menneske, så ødelægges man jo ikke kun et liv, men også livet for en hel familie. Men det er normalt for dem. Når jeg tænker tilbage, så har jeg slet ikke nogen gode minder fra Afghanistan. Jeg har til gengæld rigtig mange dårlige. Jeg mistede min familie i konflikterne i Oruzgan, og til sidst endte det af mange forskellige årsager med, at jeg måtte flygte ud af landet. Det tager virkelig lang tid, og jeg har oplevet meget på den tur. Jeg troede faktisk flere gange, at jeg skulle dø. Vi gik så langt og havde slet ikke mulighed for at spise noget. Vi havde kun vand med, og vi fik tæsk, hvis vi ikke gik hurtigt nok. Nogen gange kørte vi også, men så var vi 18-20 mennesker stuvet sammen i en bil. Man kunne ikke bevæge sig, og hver gang bilen hoppede, så blev man slået i hovedet af ben og albuer. Da vi skulle af, så faldt vi bare ud, for vores ben fungerede ikke længere.

På grænsen mellem Pakistan og Iran blev jeg alvorligt syg. Jeg skulle bare på toilettet hele tiden. Det varede over 50 timer, uden at jeg kunne noget som helst. Jeg husker, at jeg var hjemme hos en smugler, fordi jeg var så syg. Jeg kunne ikke gå til læge, men hun gav mig et eller andet mærkeligt hjemmelavet medicin. Det spiste jeg, og så blev jeg bare endnu mere syg. Jeg kunne ikke sidde, fordi min ryg var så ødelagt, så jeg lå bare på gulvet. Der sagde jeg farvel til mit liv.

I Pakistan er det helt normalt, at folk er bevæbnede. Jeg tænkte mange gange, at nu slår de mig ihjel - og hvis de slår mig ihjel, er der ingen konsekvenser for dem. Man er jo bare en flygtning. Hvem skulle savne mig eller gøre noget ved det? Det var jeg også meget nervøs for, husker jeg. Hvis politiet fangede flygtninge, så kunne de også finde på at skyde dem. Jeg blev selv fanget et par gange, men slap væk igen. Der var også nogen der døde, fordi de faldt af bilerne, når vi kørte i bjergene. Vores chauffører kørte altid sindssygt hurtigt. Jeg så flere falde af, men bilen stoppede ikke engang for at vente på dem. Senere på turen, da jeg var i Frankrig, var det lige så hårdt. Jeg sov udenfor og prøvede hele tiden at finde papkasser til at lægge over mig. Det regnede om natten, og vi frøs af helvede til. Klokkeren 4 hver morgen var der gratis mad til hjemløse under en bro. Der spiste jeg suppe. Mens jeg gjorde det, så fik jeg varmen, men det varede ikke længe, for det var i februar måned. Der var slet ikke mulighed for at komme ind på et herberg. Der var al for lidt plads. Vi sov mange afghanere helt tæt op ad hinanden for at prøve at holde varmen. Der blev jeg, indtil jeg havde penge nok til at komme videre. Jeg husker, da jeg først kom til Danmark. Klokkeren var 23 om aftenen, og det var weekend, så politistationen var lukket. Så gik jeg frem og tilbage mellem banegården og Rådhuspladsen hele natten. Frem og tilbage, frem og tilbage. Endelig åbnede de, og jeg snakkede stille og roligt med to betjente. De var meget flinke i forhold til andet politi, jeg har mødt. De skulle interviewe mig i halvtanden time, men jeg var så træt, at jeg sov det meste af tiden. Så kørte de mig til asylcentret, hvor de havde mad på bordet til mig. Det var super fedt. Man fik både mad og dyne og pude. Hele min rejse tog ca. 7 måneder.

Kapitel 3: Præsentation af Here2Stay:

For at danne et bedre overblik over projektet for den uindviede læser følger neden for et kort oprids af Here2Stay's formål, metode og udvikling fra opstart til afvikling. Mere dybdegående information er frem til d. 30.03.2015 tilgængelig på projektets hjemmeside: www.here2stay.dk.

Here2Stay er et tidligere bo- og integrationsprojekt i Viborg Kommune for unge, uledsagede flygtningedrenge primært fra Afghanistan, men senere i projektets forløb også for en somalisk dreng og en palæstinensisk dreng fra Syrien. Projektet har været bemandet med pædagogisk personale, som støttede de unge i det daglige med fokus på trivsel, integration, beskæftigelse og bo-træning. Den pædagogiske støtte har været gennemført med faste kontaktpersoner og arrangementer som fællesspisning og dannelsessture rundt i landet for at give de unge en idé om dansk kulturarv. Modtagelsen i projektet er sket ved forudgående besøg hos den unge på asylcentret med formidling af informationer om projektet. Den unges nye kontaktpædagog sørgede herefter for alle de praktiske ting omkring indflytningen og hentede den unge på flyttedagen. Projektet fik ved nye indflytninger bevilget et etableringsbeløb, som kontaktpædagogen sammen med den unge har benyttet til etablering af værelse og garderobe. De unge har alle i den indledende fase været igennem screeninger hos læge og sprogscreeninger på Sprogcentret. Så snart de unge var parate, blev de startet op i modtagerklasse på en lokal folkeskole sammen med projektets andre drenge. Senere ændrede Viborg Kommune sin politik på skoleområdet, således at unge på 15 år og ældre skulle have deres skoletilbud i et ungemiljø, som blev etableret under ungdomsskolen. Unge, som var analfabeter, skulle starte på voksenskolen, hvor de var specialister på dette område, og blev i samarbejde med ungdomsskolen efterfølgende overflyttet.

De unge var først bosat i et større byhus centralt i Viborg og senere i delejligheder. Begge steder med eget værelse og fælles køkken og badeværelser. I perioder har unge fra Viborg Gymnasium og Ungdommens

Røde Kors været tilknyttet som frivillige lektiehjælpere og til sociale aktiviteter. Ydermere har de unge beboere haft en voksen værge udpeget af statsforvaltningen.

De unge har på baggrund af Viborg Kommunes bestemmelser været anbragt i projektet efter Servicelovens regler for unge anbragt på eget værelse. Derfor er deres økonomi også udmålt efter Servicelovens vejledning for unge anbragt på eget værelse, der anno 2012 beløb sig til i alt 5.039 kr. om måneden til tøj- og lommepenge, kost og husleje. Projektet har derudover dækket de unges udgifter til internet, kabel-tv, tilbud om at benytte lokalt motionscenter samt forskellige ture.

Det har været en betingelse for de unge beboere at følge Here2Stay's integrationsprogram, der med det sigte at hjælpe de unge bedst muligt mod en positiv og selvstændig tilværelse i Danmark var defineret ud fra at passe skolegang, deltage i daglige lektiecafeer, have en ugentlig hjemmedag med sin kontaktperson, deltage i husmøde hver 14. dag med de andre unge og personalet og løbende tage med på dannelsesweekender rundt omkring i Danmark.

Integrationsprogrammet havde som defineret formål at støtte de unge til gode kompetencer inden for følgende fem hovedpunkter:

- Kommunikation
- Social kompetence
- Samfundsforståelse
- Botræning – ”Bo selv”
- Personlig udvikling og trivsel

Baggrund

Projektet begyndte i november 2009. Efter anmodning fra Viborg Kommune om at skabe et botilbud for afghanske flygtningedrenge i alderen 14 – 17 år, der var visiteret til kommunen, oprettede Jysk børneforsorg/Fredehjem og Nørresø børnepension projektet. Indledningsvist til husning af 9 afghanske drenge. Tilbuddet skulle skabe ramme for de unges modtagelse i kommunen og hjælpe de unge til integration i lokalsamfundet. Nogle unge blev relativt hurtigt udsluset til egen bolig, mens andre boede i projektet, helt frem til dette blev afviklet.

Projektet har fra start til slut været bemandet af pædagogisk personale i dagtimerne og var endvidere forpligtet til at have nattevagt efter behov. I 2009 var der fra starten og ca. 3 måneder frem fast nattevagt i byejendommen, hvor de mest belastede unge blev huset. Senere overgik man til en telefonordning, hvor drengene om natten kunne ringe til en kontaktpædagog, hvis de havde brug for hjælp.

Oprindeligt lejede man sig ind i en stor villa i Viborg midtby, da det hed sig, at de unge var vant til storbyer, og alle ønskede at bo centralt i modtagekommunen. Med inspiration fra tidligere botilbud for uledsagede asylbørn valgte man en bofællesskabsramme, hvor drengene havde eget værelse og delte husets fællesarealer.

Løbende i projektets første leveår var erfaringen blandt personalet, at drengene blev stressede og angste over den konstante larm fra midtbyens liv og aktivitet på alle tider af døgnet. Vurdering var, at den centrale placering af bofællesskabet gjorde drengene mere skade, end det gjorde godt. Man besluttede derfor at flytte projektet til et lejlighedsbyggeri i udkanten af Viborg midtby. Her lejede man sig ind i 5 lejligheder med de nu i alt 12 unge, som projektet husede. Drengene boede her 3 og 3 med eget værelse og fællesarealer. Den

sidste lejlighed blev personalelejlighed og dannede ramme om sociale arrangementer, lektiehjælp og personalekontakt.

I slutningen af 2010 var der 16 drenge i projektet, hvilket man oplevede som for mange til at bibeholde tryghed, overskuelighed og intimitet, der tidligere havde været bærende værdier for projektet. Man anmodede derfor Viborg Kommune om ikke at modtage flere unge. Men da kommunen frygtede at stå med mange nye uledsagede unge i 2011, gjorde de indsigelser imod denne anmodning.

I stedet ændrede man i Here2Stay strategien for bosætning, så man til enhver tid kunne modtage et større antal nye unge. Dette ved at udvide til et nyt boligbyggeri. I 2011 blev projektet derfor delt op i to forskellige placeringer i Viborg med hver sine beboere og personalegruppe.

Tanken var her, at man kunne skabe så mange mindre boenheder rundt om i Viborg, som der måtte blive behov for.

I 2012 husede projektet 20 drenge, hvoraf 4 boede eksternt.

I takt med at de unge blev klar til at flytte ud, har man bestræbt sig på at hjælpe dem videre i egen bolig andre steder i kommunen og støtte dem i overgangen. I disse situation har projektet haft et udlusningsprogram, og der har været mulighed for efterværn fra kommunen i et begrænset omfang, som man har forsøgt at tilpasse den enkelte unges behov.

I takt med at Viborg Kommune har modtaget færre og færre uledsagede unge, er Here2Stay igennem 2014 blevet delvist afviklet. Således lukkede man først projektets ene afdeling, og pr. 1. juli 2014 er den resterende del af projektet lukket ned, og de sidste drenge er udflyttet til egne værelser og lejligheder.

Den umiddelbare forklaring er, at Viborg Kommune fremadrettet satser på primært af modtage familier frem for uledsagede unge.

Projekt Here2Stay har i projektperioden huset 24 drenge.

Projektets metodiske rammer

Here2Stay tog udgangspunkt i to overordnede faglige tilgange. Den ene var et udgangspunkt i omsorgssvigt og traumeteori. Ud fra denne var det pædagogiske sigte at skabe en struktureret dagligdag med forudsigelighed i dag- uge- og månedsrytme.

Det anden tilgang var at tage udgangspunkt i erfaringer fra danske asylcentre og deres viden om kultur og baggrund, herunder identitetskrise. Projektets medarbejdere blev undervist ved hjælp af to psykologer fra Asylcentrenes psykologstab, hvoraf den ene løbende har undervist og superviseret i det meste af projektets forløb.

Teoretisk har uddannelsen af medarbejderne bevæget sig, og de sidste år af Here2Stay's forløb har fokus, med støtte fra projektets tilknyttede psykolog, været at arbejde ud fra mentaliseringsteori, hvilket der bl.a. kan findes beskrivelse af hos Center for Mentalisering (www.centerformentalisering.dk).

Da man som før beskrevet valgte at ændre boformen fra bofællesskab i Viborg midtby til den efterfølgende lejlighedsmodel, skete dette både for at imødekomme drengenes egne ønsker, personalets vurderinger og med baggrund i det mentaliseringsteoretiske fokus.

Boformen blev, med inspiration i afghansk familie- og samfundsstruktur, tilrettelagt så den enkelte beboer fik en fast kontaktpædagog og en substitut for de hjemlige familierelationer i form af en til to bofæller. Derudover var visionen, at lejlighedsmodellen potentielt kunne skabe en følelse af klantilknytning med de 8-10 resterende unge beboere bosat i samme boligbyggeri. Kontaktpædagogen var kontaktperson for lejlighedens to til tre unge. Tanken var, at teamet af medarbejdere ud over deres primære opgave som pædagogiske støtter også fungerede som voksne i en familiestruktur og skabte hjemmekultur i fælleslejligheden med fællesspisning og andre sociale sammenkomster, daglig lektiecafé og dannelsessture, ferier mv.

I perioder har strukturen forsøgsvist været varieret i visse aspekter. Som da man i en periode havde en iransk tidligere flygtning tilknyttet projektet i rollen som reservebedstemor. Hun var socialpædagogisk uddannet i Danmark og familiær med afghansk sprog og kultur. Herigennem var hendes rolle at fungere som brobygger imellem beboernes afghanske baggrund og deres nuværende tilværelse i Danmark. Ydermere har projektet i perioder haft tilknytning af frivillige fra Ungdommens Røde kors i lektiecaféen og til sociale arrangementer. Desuden har frivillige værger været inddraget i projektet som supplerende støtte for beboerne.

Sammenligning med andre bo- og integrationsprojekter

I forbindelse med nærværende undersøgelse har to lignende bo- og integrationsprojekter for uledsagede unge flygtningedrenge været konsulteret til sammenligning af metodiske tilgange. Fælles for alle projekterne er naturligtvis, at de har haft beboernes trivsel og positive integration i det danske samfund som overordnet målsætning. Mange pædagogiske tiltag er således ens fra projekt til projekt. Here2Stay adskiller sig dog metodisk fra de andre besøgte projekter i visse konkrete henseender, hvilket kort vil blive beskrevet nedenfor. Med dette er rapportens sigte ikke at vurdere, hvilket projekt der handler mest hensigtsmæssigt for beboerne, da begge de adspurgte projekter utvivlsomt baserer deres metodiske praksis på kvalificerede faglige refleksioner og erfaringer, der ikke kommer til orde i denne rapport. Sigtet med sammenligningen er blot at fremhæve nogle af de aspekter, hvor Here2Stay metodisk har adskilt sig fra andre sammenlignelige projekter.

I boformen adskiller begge de besøgte projekter sig fra Here2Stay. Hvor Here2Stay som beskrevet har forsøgt at skabe en struktur med små familielignende boenheder og tilknytning til et større klanlignende netværk, så har begge de andre projekter fastholdt en bofællesskabsmodel, hvor beboerne alle bor i samme hus eller i flere større boenheder.

Ydermere adskiller Here2Stay sig fra det ene projekt, der i bestræbelsen på at skabe bedst mulig tryghed for beboerne, vedvarende har været natbemandet. Det andet besøgte projekt har som Here2Stay kun haft natbemanding i perioder, hvor dette blev vurderet særligt nødvendigt. Refleksionen bag denne beslutning har i Here2Stay været, at midlerne i stedet kunne benyttes mere hensigtsmæssigt på øget dagstøtte.

I et af de besøgte projekter havde det en høj prioritet, at de ansatte selv var af etnisk afghansk oprindelse. Dette så personalet var i stand til at støtte de unge på deres modersmål, og så de kunne relatere til de unges normer og kulturforståelser fra oprindelseslandet. Ud fra denne refleksion var dette prioriteret lige så højt, som at personalet skulle være pædagogisk uddannet, hvorfor man både ansatte pædagoger og ufaglærte med den afghanske sprog- og kulturforståelse som kvalifikation. Eksempelvis ansatte man i dette projekt formanden for en lokal afghansk kulturforening, hvilket ifølge projektets ledelse bevirkede, at de unge sideløbende med integration i etnisk danske kontekster også blev integreret i positive afghanske fællesskaber i nabolaget, der også støttede de unge til videre integration i det danske samfund. Dette adskiller sig fra

Here2Stay's personalesammensætning, hvor man i højeste grad har vægtet at ansætte pædagogisk uddannet personale, og hvor man har prioriteret, at de unge skulle støttes i udviklingen af deres danskundskaber ved, at kommunikationen med personalet hovedsageligt foregik på dansk. Derfor har man ikke ansat afghansksproget personale. I stedet har de unge været tilbudt tolkebistand i det omfang, dette vurderedes nødvendigt af beboerne og af personalet. I Here2Stay har man heller ikke aktivt forsøgt at integrere de unge i lokale afghanske fællesskaber, men i stedet ladet det være op til de unge selv at opsøge afghanske miljøer, hvis de ønskede dette. Herefter har man støttet de unge ved personaleddeltagelse i arrangementer i lokale kulturforeninger mv. I stedet har det aktive fokus i Here2Stay været at integrere de unge i så mange kontekster med etnisk danske unge som muligt. I forhold til at imødekomme de unges afghanske rødder har man som nævnt forsøgt sig med ansættelse af en enkelt ældre kvinde med afghansk kulturforståelse. Ydermere har man sideløbende med fokus på dansk kultur og tradition støttet de unge i at markere religiøse og kulturelle højtider som Eid-fester og andet.

Konkrete erfaringer med Here2Stay's metodiske rammer fra de tidligere beboere og personale, der har været interviewet til denne rapport, gennemgås løbende i rapportens kommende kapitler.

Kapitel 4: Erfaringsopsamling af projekt Here2Stay

I dette kapitel redegøres der for de adspurgte parter erfaringer med Here2Stay. Som beskrevet tidligere i den korte præsentation af undersøgelsen, har hovedfokus været at undersøge de tidligere beboeres erfaringer. Derfor fylder de unges udtalelser også størstedelen af kapitlet, men suppleres og diskuteres løbende med synspunkter fra personalet og fra andre relevante aktører i og rundt om Here2Stay. Kapitlet er som beskrevet tidligere opdelt i afsnit, der er udformet efter fællesnævrende udtalelser i de udførte interviews. Således tjener afsnittene til redegørelse af erfaringer med projektet inden for de temaer, der har vist sig mest centrale i de unges og i det adspurgte personales udtalelser. Disse er nedenfor behandlet et for et.

Helt overordnet om de unges erfaringer med Here2Stay må det siges, at samtlige af de 13 adspurgte tidligere beboere grundlæggende ytrer tilfredshed med tiden i projektet. Således udtaler et par af de unge sig i generelle vendinger:

”Jeg har været rigtig glad for at være der. Når jeg tænker tilbage på tiden i Here2Stay, så kan jeg godt savne det. Selvom vi havde forskellige lejligheder, så var det stadig et sted, hvor vi kunne samles. Det var et fællesskab.”

”Jeg var faktisk glad for at bo i Here2Stay. Jeg brød mig godt om personalet, og de fleste ting fungerede rigtig godt. For eksempel lektiehjælp. Jeg tror, det er den bedste tid, jeg har haft i Danmark.”

Adspurgt om, hvad de unge husker som det bedste ved tiden i Here2Stay, fremhæver flertallet relationen til personalet og særligt til visse repræsentanter fra personalegruppen, som de har haft et godt forhold til.

Den gode relation som en central værdi i Here2Stay bekræftes af en af projektets tidligere ansatte, der adspurgt om, hvad hun anser som projektets største succes, svarer:

”Trygheden i at der var voksne, som de kunne få fat på, når de havde brug for det. Jeg tror, det som grundelement er det vigtigste, fordi man ud fra det kan begynde at lære ting. Hvis trygheden ikke havde været til stede, så tror jeg ikke, at drengene kunne have lært noget som helst af det, vi prøvede at give dem. Det samme gælder den gode relation.”

Af andre områder, de unge husker som særlig positive, nævnes lektiecaféen med de frivillige lektiehjælpere, ligesom fællesskabet og de sociale arrangementer fremhæves som en vigtig hjælp, når man ankommer til Viborg uden noget netværk.

På trods af at de positive erfaringer med tiden i Here2Stay for de flestes vedkommende fylder betydeligt mere end de negative, så ytrer alle de adspurgte også kritik i form af tilgange og aspekter i projektet, som de kunne have ønsket anderledes. I disse tilfælde nævnes visse personalemæssige tilgange også, omend i væsentlig mindre grad, end når det gælder de positive erfaringer. Af andre kritikpunkter, der går igen, kan nævnes samarbejdet med modtagerklassen på en lokal folkeskole, der fremhæves negativt af hovedparten af de adspurgte unge.

Mange af de unge giver udtryk for, at de havde flere kritikpunkter, imens de var bosat i projektet, end de har nu. Således forklarer flere, at de nu har fået en større forståelse for pædagogernes praksis og for projektets regler, nu hvor de bor på egen hånd. Dette uddybes i det følgende kapitel om de unges nuværende situation. Dog vedholder de unge stadig visse af deres kritikpunkter, og såvel positive som negative aspekter af de unges erfaringer med tiden i Here2Stay vil blive gennemgået i det følgende.

Biformen

Som tidligere beskrevet startede Here2Stay i en bofællesskabsramme i Viborg midtby og flyttede senere ud i den lejlighedsmodel, der har været boformen i størstedelen af projektet levetid. Derfor er det i dette afsnit lejlighedsmodellen, der danner grundlag for de unge og personalets kommentarer.

Mange af drengene udtaler sig grundlæggende positivt om at have haft deres egne lejligheder. Der lægges vægt på følelsen af at have sit eget sted, fremfor at alle lever i det samme hus, som tilfældet var indledningsvist i projektet.

”Det var godt, at vi havde vores egne lejligheder, synes jeg. Godt ikke altid at have mange mennesker omkring sig, som hvis vi boede i et stort hus. På denne måde kunne man bedre selv bestemme, hvornår man ville være social, og hvornår man havde brug for at slappe af alene. Også i forhold til larm og den slags. Det er lettere, når man er få drenge i en lejlighed, der skal blive enige om tingene, end hvis man er et helt hus fyldt. Det giver ligesom også mere selvstændighed, og det var jo det, vi skulle lære. Altså at bo selv efter vi flyttede ”

Netop overskueligheden i at komme overens med hinanden i det daglige fremhæves af mange som en positiv faktor ved at bo få personer sammen i en lejlighed fremfor alle under samme tag.

Når drengene blev spurgt, hvor mange de selv ville foretrække at bo i en lejlighed, er de næsten alle enige. At bo alene var ikke at foretrække, da de alle lægger vægt på sammenholdet i at bo flere sammen for at modgå ensomhed og kedsomhed.

”Det var vigtigt for mig at bo sammen med nogen. At have nogen at snakke med i det daglige, nogen at lave mad sammen med og den slags. Det var rart at bo med nogen, der var lidt i den samme situation som en selv.”

Flere af de drenge, der har boet i tremands lejligheder forklarer dog, at tre personer i mange tilfælde var for mange. Derfor er de fleste enige om, at den foretrukne model havde været at bo sammen to og to.

”Det kan være svært at bo tre drenge sammen i en lille lejlighed, når alle har det svært og har oplevet hårde ting. Men det var også dejligt at have selskab. Ellers havde det været meget kedeligt. ”

”To personer er det bedste antal. Ellers opstår der bare for mange problemer. Det kræver respekt for hinanden og fælles regler, når man skal dele lejlighed, så man er enige om, hvornår man må spille musik, hvor længe man må have gæster og den slags. Jeg oplevede, at det var svært at blive enige om den slags ting, når vi var tre drenge. ”

Ligeledes er der enighed blandt de tidligere beboere om, at det var vigtigt at have en fælles lejlighed tæt på, der kunne danne ramme om sociale arrangementer, fungere som mødested, og hvor man kunne møde personalet, når man havde brug for dem. Således nævner mange af drengene, at der i projektet herskede en fin balance mellem selvstændighed og støtte fra personalet, der ud over at være til stede i fælleslejligheden dagligt støttede de unge rundt i deres lejligheder.

Døgnbemanding eller ej?

I forhold til personalets tilstedeværelse tager mange af de unge stilling til, hvorvidt projektet skulle have været døgnbemandet eller ej. Beslutningen om ikke at benytte sig af døgnbemanding er ifølge projektets forstander taget ud fra erfaring fra de oprindelige rammer i det indledende bofællesskab. Her havde projektet tilknyttet nattevagt, hvilket sjældent viste sig at være nødvendigt. I stedet besluttede man ved overgangen til lejlighedsmodellen at overgå til en telefonordning, hvor den pædagog, der havde haft aftenvagt, også var til rådighed på telefon om natten. Således har man kunnet have en større tilstedeværelse af personale i dagtimerne samt et bedre budget i forhold til udflugter, fælles arrangementer med mere. Denne prioritering bakkes op af størstedelen af de adspurgte unge, der oplevede det som tilstrækkeligt at have telefonordningen.

”Det var okay, for vi havde jo deres telefonnummer. Der var altid nogen, vi kunne ringe til, hvis vi fik brug for det, men vi ringede ikke så tit. ”

”Det havde faktisk været ligegyldigt. Jeg følte ikke, at vi havde brug for det. ”

I enkelte tilfælde når nye unge flyttede ind, eller hvis en beboer havde det dårligt i en periode, var det muligt ud fra personalets vurdering at sætte nattevagt på i kortere perioder. Som forklaret af en tidligere medarbejder:

”Hvis der var et eller andet – nye unge eller nogen, som havde det svært, så sov vi oppe i personalelejligheden. Det kunne godt lade sig gøre, hvis der var et stort behov for det. Men ellers var det normalt begrænset, hvor mange gange vi blev ringet op om natten. ”

En anden tidligere medarbejder medgiver, at Here2Stay sandsynligvis var prioriteret på bedste vis

Inden for de eksisterende økonomiske rammer, men problematiserer det relationelle aspekt i ikke at have døgnbemanding af projektet:

”Det var en udfordring for det pædagogiske arbejde og for relationen mellem os og de unge, at vi ikke var der 24/7. For mig at se kan det give andre redskaber at bo tættere sammen med de voksne. At de voksne ikke går hjem kl. 22, hvilket gør det meget tydeligt, at det er lønarbejde. Min erfaring siger, at hvis man har døgnarbejde, så får man en mere konstant rytme. Det giver også integration, at der er tid til bare at sidde og se tv sammen med dem. Når vi gik, blev det helt tydeligt for dem, at de var helt alene. ”

Fælles nationalitet

I størstedelen af projektets levetid har beboerne alle været af afghansk afstamning. De fleste af drengene har grundlæggende været glade for dette og fortæller, hvordan det i starten var en lettelse at kunne relatere til hinandens kulturforståelse og kunne kommunikere indbyrdes på dari eller pashto, før man lærte det danske sprog. Dog pointerer mange af de unge, at det fælles modersmål på sigt kan blive en negativ faktor, da det bliver svært at stimulere sine danskkundskaber, når man deler modersmål med alle sine bofæller. Derfor ytrer nogle af drengene ønske om på sigt at have haft mulighed for at bo med unge af mere blandede nationaliteter, imens flertallet mener, at boformen på dette punkt var god, men at den stiller højere krav til integration med etnisk danske unge i andre kontekster som skole og fritidsaktiviteter.

De unges indbyrdes forhold

Alle de interviewede drenge fortæller, at forholdet til deres bofæller overvejende var godt. Overordnet forklarer de fleste, hvordan tiden i Here2Stay har hjulpet dem til et fællesskab, som var vigtigt for dem, og som stadig eksisterer i dag efter projektet afvikling.

”Vi var rigtig gode venner. Jeg ser stadig nogen af dem i dag. Vi spiller fodbold og mødes i weekenderne for at have det sjovt. ”

”Vi var gode venner, synes jeg. Vi lavede mad sammen og spillede fodbold og den salgs. Vi har stadigvæk et fællesskab her i Viborg. ”

På denne måde tegner de unge et billede af et positivt og fasttømret fællesskab i beboergruppen. Når der fra tid til anden alligevel opstod konflikter blandt drengene, så kan dette ud fra interviewmaterialet have forskellige årsager.

Størstedelen af drengene ytrer at have haft svært ved at skabe sociale fællesskaber uden for Here2Stay, hvor mange fortæller, at sprogbarriere og det manglende kendskab til ungdomskultur blandt etnisk danske unge i Viborg var negative faktorer herfor. De af drengene, der hurtigere end de andre fik kærester eller skabte større netværk uden for projektet, forklarer at have følt sig udstødt af de andre i perioder grundet jalousi:

”Jeg har haft god kontakt med de andre drenge. Vi var gode venner. Måske tror jeg, at siden jeg begyndte at snakke med flere danskere fra skolen, så syntes de andre drenge, at jeg var arrogant. Men det var ikke min mening. Jeg hørte snak om, at de gik og sagde, at jeg ikke var deres dreng mere, og at jeg ikke længere ville være afghaner. Dengang var mange af de andre drenge altid sammen. Når jeg gik ud og havde det sjovt med andre unge, så tror jeg, at nogle af de andre drenge blev lidt jaloux på en måde”

Andre mener, at der burde have været mere voksenstyring og hjælp rundt i lejlighederne til at håndhæve projektets regler. Særligt efter der flyttede drenge ind i projektet, som ikke kom fra Afghanistan, hvilket bevirkede at den sprogbarriere, som de unge oplevede i kontakten til unge uden for projektet, pludselig også gjorde sig gældende internt i beboergruppen. I sådanne situationer opstod der et større behov for voksenstøtte rundt i lejlighederne:

”Tag vores lejlighed som eksempel. En overgang var vi en syrisk palæstinenser, en somalier og en afghaner, der boede sammen. Ingen af os talte det samme sprog, hvilket gjorde det meget svært at kommunikere. I sådan en situation havde vi brug for mere hjælp fra personalet til at lave husregler og til at løse konflikter, end jeg tror, de havde brug for i de andre lejligheder, hvor de alle var fra Afghanistan. ”

De drenge af anden etnisk oprindelse end afghansk, der senere blev visiteret til projektet, fortæller begge, at det i starten var svært for dem at blive en del af drengegruppen. Dette primært grundet ovennævnte sprogbarriere. En af disse drenge beretter om en start præget af konflikter med nogle af projektets andre beboere, men oplevede dog at personalet støttede ham og hjalp til dialog i drengegruppen, hvilket ændrede situationen til det bedre. I dag udtaler begge drengene at have et godt forhold til de andre fra projektet.

Et andet aspekt, der har været genstand for overvejelser både i ungegruppen og i personalegruppen, er de førnævnte spændinger, der eksisterer i Afghanistan mellem forskellige folkeslag. Hovedparten af de unge fra Here2Stay er af Hazara afstamning, men andre af de tidligere beboere er pashtunere. Et spændingsforhold, der flere steder i Afghanistan er præget af konflikt, hvorfor det også har været et fokuspunkt i Here2Stay ikke at lade dette få en negativ konsekvens for drengenes indbyrdes relationer.

En tidligere medarbejder fortæller, hvordan man i personalegruppen var opmærksomme på problemstillingen og støttede de unge for at sætte sig ud over konflikter fra Afghanistan, der ikke behøvede at præge deres nuværende tilværelse i Danmark. En anden pædagog fra projektet bekræfter dette og uddyber, at denne opmærksomhed samtidig skabte et ansvar i personalegruppen for ikke at forstå alle konflikter ud fra kulturelle gnidninger i Afghanistan, da et uhensigtsmæssigt stort fokus på sådanne problematikker også kunne være med til at forstærke følelsen af forskellighed blandt de unge. I stedet tilstræbte man i personalegruppen en tilgang, hvor beboerne i nogen grad blev anerkendt i deres forskelligheder, men mest blev opfattet som unge mennesker, der kunne have konflikter, uden at det nødvendigvis skulle sættes i relief med underliggende kulturelle og religiøse konflikter. Dermed bliver tilgangen i personalegruppen fremstillet som en anerkendelse af underliggende konflikter, men med et fokus på lighed og fællesskab frem for forskellighed:

”Jeg tror da bestemt, at der var nogen, der blev mobbet engang imellem. Særligt i starten, og måske var det på grund af deres tilhør til forskellige folkeslag. Men det behøver jo ikke altid være grunden til, at de havde haft konflikt. Man kan godt være uvenner som afghanere, uden at det altid handler om tilhør til stammer og folkeslag. Man skal passe på ikke at generalisere problemerne! Ligesom da der kom drenge, der ikke var afghanere. De blev tjattet lidt til af de andre drenge, men så snart drengene fandt ud af, at de egentlig ikke syntes, det var fedt, så stoppede de igen. Ja de så da anderledes ud og fik opmærksomhed, men de blev respekteret og blev en del af drengegruppen ligesom alle andre. Måske er det svært at komme ind i en fasttømret gruppe, når man kommer med et andet udseende og sprog, men vi pædagoger må aldrig godtage forklaringer som, at ”det er fordi afghanere ikke bryder sig om somaliere” og lignende.”

Personalets anerkendelse af de unges forskelligheder med fokus på ligheder bakkes op af en anden tidligere medarbejder, som dog fortæller, hvordan problematikker omkring forskellighed i hendes opfattelse har fyldt en del i drengegruppen i overgange:

”Hvis vi for eksempel skulle fejre en fødselsdag, og nogle af de unge vidste, at en bestemt eller flere af de andre unge også ville være til stede, så gad de bare ikke komme. Det var mit indtryk, at nogle af pashtunerne så ned på de andre. Der var en del fordomme, og de kunne være svære at trænge igennem, synes jeg. Men det var også mit indtryk, at det ikke var sådan blandt alle de unge, og at det var noget, som ændrede sig lidt hen ad vejen og begyndte at fylde mindre.”

Betragtningerne om, hvordan negative forhold mellem Hazara og Pashtunere og mellem afghanere, palæstinensere og somaliere blev mindre udtalt, jo længere drengene boede sammen i projektet, stemmer overens med de adspurgte drenges egen udtalelser. Flere beretter om, hvordan konflikter mellem Hazara og

Pashtunere i starten var definerende for det indbyrdes forhold, men at disse konflikter trådte i baggrunden, som man lærte hinanden at kende. Som formuleret af to af de adspurgte:

”Jeg er Hazara. Det er de fleste af drengene fra Here2Stay, men der var også Pashtunere. Det var okay... det gør ikke nogen forskel. Men i starten, da jeg kom til Here2Stay, var jeg sur, fordi de mennesker, der skød min far og forfulgte mig i Afghanistan, var Pashtunere. Derfor tænkte jeg, at jeg ikke havde nogen grund til at opføre mig ordentligt over for de Pashtunere, som jeg nu skulle bo med. Men jeg lærte, at de jo også er forskellige mennesker, og at de, der forfulgte os, jo ikke er de samme som de pashtunere, der boede i Here2Stay. Nu er en af mine allerbedste venner faktisk Pashtuner.”

”Jeg synes egentlig, vi fandt ud af, at mennesker ikke er så forskellige, når alt kommer til alt. Man kan føle sig mest som Hazara, mest som Pashtuner eller mest som dansker, men alle er bare mennesker. Det blev ikke ved med at fylde for os.”

Forhold til medarbejdere

Som nævnt i kapitlets indledning fortæller alle de adspurgte unge om et generelt positivt forhold til projektets medarbejdere. Mange af de unge forklarer dog, at de ikke altid selv har været lige modtagelige for den pædagogiske støtte, hvilket i nogle tilfælde har besværliggjort relationen:

”Mit forhold til personalet var godt, synes jeg, men ikke lige i starten. Selvom jeg var under 18 år, så følte jeg ikke, at nogen voksen skulle komme og bestemme over mig. Jeg svarede bare tilbage med vrede og med ballade. Det var nok mest fordi, jeg havde været vant til at klare mig selv i så lang tid, før jeg kom til Danmark. Men efterhånden fandt jeg ud af, at de ville mig det bedste, og så åbnede jeg også mere op.”

Som citatet indikerer, føler alle de unge grundlæggende, at personalet har villet dem det godt, hvilket er resulteret i, at mange med tiden åbnede mere op for at modtage personalets støtte.

De unge er dog også enige om, at nogle af personalets tilgange var mere hensigtsmæssige end andre i forhold til at skabe tryghed, fortrolighed og positive relationer. Hvilke tilgange, de unge anser som konstruktive, undersøges i dette afsnit og sammenlignes med personalets erfaringer med relationerne til de unge.

Respekt og positive forventninger

Nøgleordene, når de unge udtaler sig om den gode relation til personalet, er respekt og positive forventninger. Når disse faktorer har været til stede i personalets tilgange, så har drengene anset kontakten som ligeværdig og konstruktiv og har derfor haft et større incitament til at bidrage til positiv omgangstone og til at imødekomme personalets forespørgsler og projektets retningslinjer. Hvis beboerne derimod har følt sig mødt med fordomme eller negative forventninger, så forklarer flere, at medgørligheden har været mindre. På denne måde mener størstedelen af de adspurgte drenge, at personalets tilgange til dem har været meget betydningsfuld for deres velvilje til at indgå aktivt i projektet.

”Mit forhold til personalet var generelt godt. Med nogen var det bedre end med andre. Det bedste personale var dem, der kom til en med respekt og uden fra start at regne med, at man ville opføre sig dårligt. Som eksempel så kan du se på vores fællesspisning i personalelejligheden. Ved visse af pædagogerne kom drengene og spiste på ingen tid og gik bare fra deres tallerkener på bordet bagefter. Jeg tror, det var fordi personalet var hårde og blev ved med at sige, ”I SKAL tage af bordet, I SKAL vaske op”. Det gjorde os ligesom trodsige. Engang sagde en fra personalet, at der ikke ville komme mad på bordet, før nogen havde

meldt sig til at vaske op bagefter. Ingen meldte sig, og det endte med, at vi alle sammen rejste os og gik fra al aftenmaden uden at have spist. Det var da totalt åndsvagt, men når man bliver mødt med en forventning om at gøre noget dårligt, så opfører man sig tit derefter, tror jeg. Når der var andet personale på arbejde, som ikke skældte ud, men bare havde en positiv forventning til os, så var den slags aldrig et problem. Så blev der vasket op helt automatisk, og de fleste af drengene hjalp. ”

Den tendens, som beskrives i ovenstående citat bakkes op af en af projektets tidligere pædagoger, der adspurgt om forskelle i personalets tilgange til de unge fortæller følgende:

”Jeg tror, det var fordi de enten blev mødt med positive eller negative forventninger. Hvis jeg inviterede dem til spisning i personalelejligheden så forventede jeg at få hjælp til at rydde op bagefter, men jeg gjorde det ikke til et krav. Jeg havde jo inviteret. Og jeg har aldrig oplevet, at drengene ikke ville hjælpe. ”

Når drengene fortæller om den gode relation til personalet, lægges der også vægt på at føle sig ligeværdig og ikke udelukkende at være i rollen som en person, der har brug for hjælp. Dette krævede af personalet en indfølelse i drengenes positioner og ifølge flere af drengene også en grundlæggende forståelse for afghansk kultur. I nedenstående eksempel forklarer en af de tidligere beboere om gæstfrihed og vigtigheden af at kunne give igen for at etablere et ligeværdigt forhold:

”Engang vi var næsten færdige med at lave mad i vores lejlighed, kom en af pædagogerne over til os. Vi satte en ekstra tallerken på boret og inviterede ham til at spise med, men det ville han ikke. Vi prøvede alle at overtale ham, men han var helt overrasket og sagde, at han da ikke ville tage vores mad fra os. Men det handlede jo om, at vi gerne ville vise gæstfrihed. Det er en vigtig ting i Afghanistan. Han følte, at han ville tage maden fra os, hvis han sagde ja, men det betød meget for os at føle, at vi engang imellem kunne give noget igen. Det føltes bare mere ligeværdigt, når vi var i stand til det. ”

Således tegner både drengene og det adspurgte personale et billede af, at den gode relation imellem beboere og personale skal skabes gennem positive forventninger og gensidig respekt og kulturforståelse.

Medarbejdere med dansk som modersmål

Et andet aspekt af forholdet til medarbejderne, som mange af drengene fremhæver positivt, var at alle pædagogerne talte dansk som modersmål. Projektets forstander forklarer, hvordan man ikke har tilstræbt at ansætte personale, der taler drengenes egne modersmål, hvilket har været tilfældet på flere lignende bo- og integrationsprojekter. Dette valg er truffet ud fra den forudsætning, at drengene skulle støttes i at udvikle deres danskkundskaber i højere grad end at kommunikere med personalet på deres afghanske modersmål. I stedet benyttede projektet sig af afghanske tolke i det omfang, det var nødvendigt, for at vigtig kommunikation og beslutninger blev overleveret med fuld forståelse fra både personale og beboere. Denne tilgang bifaldes af de adspurgte unge. Som nævnt i afsnittet om de unges indbyrdes relationer så mener mange, at det faktum, at næsten alle drengene i Here2Stay var afghanere, skabte behov for at kunne stimulere sine danskkundskaber i andre aspekter af det daglige liv i projektet.

”Jeg var glad for, at personalet var danskere. Når man taler dansk med sin kontaktperson, så øver man sig jo i at bruge det danske sprog. Det er især vigtigt i starten, når man ikke kender så mange danskere. Havde personalet også kunnet afghansk, så var jeg ikke blevet udfordret til at forbedre mit danske. ”

”Hvis der er personale fra Afghanistan, så begynder man også at tale afghansk hele tiden ligesom med de andre drenge. Så vil man aldrig forsøge den svære kommunikation på dansk. ”

En enkelt af de drenge, der ikke havde afghansk baggrund, fortæller dog, at han kunne have ønsket sig personale, der talte hans modersmål, da det var overvældende hverken at kunne kommunikere fyldestgørende med de andre beboere eller med personalet.

”Personalet bestilte altid en tolk, når jeg havde brug for det. Problemet var bare, at nogle gange behøvede jeg hjælpen med det samme og ikke flere dage efter, når man kunne få en samtale med en tolk. Jeg kunne ikke rigtigt få hjælp af de andre drenge til at forklare personalet, hvad jeg mente, ligesom de hjalp hinanden. Vi talte jo heller ikke det samme sprog.”

Som beskrevet indledningsvist i rapporten ansatte projektet senere en ældre kvindelig pædagog af iransk afstamning i den bestræbelse, at hun kunne indtage en rolle som substitut bedstemor for drengene. Dette initiativ blev godt modtaget af de unge, der fortæller, at det var rart med en person, der kunne relatere til aspekter som egnsretter, skik og tro.

”Det var godt nok, at hun var der, for hun lavede rigtig god mad. Det var den bedste mad, jeg havde fået, siden jeg kom til Danmark, ha ha ha! Nogen gange kunne man også snakke med hende om ting, som de andre pædagoger ikke forstod helt lige så godt.”

Skolegang og sprogkundskaber

Som nævnt stiller Here2Stay's boform ifølge de unge krav til at have kontakt til danske unge i andre kontekster. Både de adspurgte unge og personalet mener, at det er vigtigt for de unges sprogkundskaber og sociale netværk, at de integreres i undervisning med etnisk danske elever. At dømme ud fra denne rapport's interviewmateriale har dette ikke været tilfældet i de oprindelige modtagerklasser.

”Når jeg kommer til Danmark og kun bor sammen med afghanske drenge og så kommer i skole, hvor jeg næsten kun går i klasse med de samme afghanske drenge, hvordan er det så, at jeg skal møde nogen danskere?”

”Vi ville jo gerne have været mere ude i de normale klasser, men det oplevede jeg ikke, at skolen var enig i. Det var i hvert tilfælde sådan, at de fleste af os havde al vores undervisning i modtagerklasserne. Jeg tænker, at hvis man ikke går i en almindelig dansk klasse, og hvis man ikke rigtigt får mulighed for at tale med danskerne, hvordan skal man så lære folket at kende og lære at tale dansk? Hvis man er 9 afghanske drenge samlet i en klasse, så taler man jo afghansk.”

”Det er svært, når de sætter så mange afghanske drenge sammen i en klasse. Der skulle have været mere undervisning sammen med de danske elever. På de 6-8 måneder, hvor jeg var i modtagerklassen, følte jeg næsten ikke, at jeg forbedrede mit dansk. Jeg tror god danskundervisning er en kombination af klasseundervisning, men også at komme ud og bruge sproget sammen med andre unge. Det var svært for os, når vi altid var i modtagerklassen.”

”Jeg synes, at de der er gode til dansk - og lærerne ved godt, hvem de er - de skal vises vej videre, så de kan lære mere, og at dem, der ikke er bedst, de skal blive. Men alle skal have mere undervisning sammen med danske elever, synes jeg. De behandlede os alt for ens. De, som synes det var nemt, blev ikke udfordret, og de som havde brug for mere hjælp, fik ikke hjælp.”

Et andet gennemgående kritikpunkt af undervisningen i modtagerklasserne er, som ovenstående citat indikerer, at danskundervisningen var for overordnet og ikke blev tilpasset de enkelte elevers individuelle

niveau. Grundet dette forklarer flere af drengene, at det var svært at vedholde motivationen, når de enten følte, at undervisningen var for let eller for svær til at imødekomme deres færdigheder.

”Jeg husker engang kort tid efter, jeg var startet i modtagerklassen. Jeg kom til at grine alt for meget, og jeg kunne slet ikke stoppe igen. Læreren forstod ikke, hvorfor jeg grinede, mens hun stod og gav undervisning, og vi var flere af de nye, som virkelig ikke fattede en pind af, hvad hun sagde. Vi forstod ikke et ord, og hun forsatte bare, som om alting var godt. Det føltes helt absurd, så jeg kunne ikke lade være med at grine over hele situationen. Vi blev godt nok opdelt i to klasser, en for dem på begynderniveau og en for de, som kunne lidt mere, men ud over det var undervisningen bare ens for alle i den klasse, man var havnet i. Da jeg havde været på skolen i seks uger og ikke engang havde lært det danske alfabet, så blev jeg sat til at læse en lang historie på dansk, for det skulle vi allesammen.”

Drengenes kritik af den oprindelige modtagerklasse bakkes i nogen grad op af de adspurgte repræsentanter fra personalegruppen:

”Jeg synes egentligt, at samarbejdet med modtagerklasserne var problematisk. Vi havde godt nok tit drengenes undervisere i røret med forskellige klager. Med nogen af dem havde det mere karakter af bebrejdelser mod os end et egentligt samarbejde. Jeg tror, de kunne have løst en del af de konflikter, der opstod med drengene, ved at have ændret deres tilgang en lille smule. Dog var det også et problem den anden vej, at nogle af drengenes forventninger simpelthen ikke matchede realiteterne. Mange blev overraskede over, hvor hårdt arbejde det egentlig var at lære dansk, og det var nok også med til at skabe konflikt. Til skolens forsvar skal det også siges, at det jo er Viborg Kommune, der har bestemt, at den her skole med sine modtagerklasser skulle løfte integrationsopgaven af alle de afghanske drenge. Og det var jo med kort varsel. Havde de haft lidt mere forberedelsestid, var opgaven måske blevet løst mere hensigtsmæssigt. De første drenge var jo en stor flok at modtage på én gang.”

”Jeg tror aldrig rigtigt, modtagerklasserne nåede så langt som til at integrere drengene rigtigt i den normale undervisning.” I andre kommuner ved jeg, at man rykker de unge ud i andre klasser alene i de fag, hvor de vurderes at kunne følge med i den almindelige undervisning. Og lige fra start kunne man forestille sig, at de fleste af dem kunne fungere i idræt og musik sammen med de andre elever. Det tror jeg ikke rigtigt foregik på drengenes folkeskole, hvilket måske have været godt.”

For at sammenligne praksis i drengenes klasser med modtagerklasserne på en anden dansk folkeskole har skoleleder Lone Jørgensen fra Højboskolen uden for Aarhus været adspurgt om driften af deres modtagerklasser. Højboskolen har en mangeårig erfaring med driften af modtagerklasser for flygtninge og indvandreere, der som udgangspunkt kommer til skolen med ingen eller få danskfærdigheder. Nedenstående forklarer Lone om Højboskolens vision for modtagerklassernes elever, hvilket i høj grad er sammenligneligt med de tiltag, som har været efterspurgt af Here2Stays tidligere beboere:

”Vi tilstræber at integrere modtagerklassernes elever i den almindelige undervisning så hurtigt som muligt og i det omfang, de enkelte elever vurderes at kunne drage fordel af det. For eksempel har rigtig mange af eleverne i vores modtagerklasser idræt og musikundervisning med skolens resterende elever lige fra starten, da det ikke kræver de samme danskundskaber som de resterende fag. Hvis en elev i modtagerklassen er god til engelsk, så følger han engelskundervisningen i en normal klasse, og i takt med at eleverne udvikler deres danskundskaber, integreres de mere og mere i den generelle undervisning af skolens andre elever. Vi mener, det er vigtigt at få børnene i modtagerklasserne med i den normale undervisning så meget som muligt – både for at de kan skabe sociale netværk med skolens andre elever og for at stimulere deres danskundskaber i det daglige.”

Senere nedlagde Viborg Kommune de omtalte modtagerklasser, og i stedet etablerede man et samarbejde med den lokale ungdomsskole i Viborg om undervisning af modtagerklassernes elever. Enkelte af drengene fra Here2Stay udtaler, at skiftet til ungdomsskolen ikke forbedrede kvaliteten af undervisningen, mens flertallet dog er enige om, at undervisningsformen her var bedre, og at man i højere grad var i kontakt med de etnisk danske elever:

”På ungdomsskolen var der i hvert fald et samarbejde med de danske klasser. Vi lavede projekter sammen, hvor de besøgte os, og vi besøgte dem. Vi spiste også sammen og den slags. Det var nemmere at komme i kontakt med de danske elever der.”

Flere af projektets unge har i overgange gået på efterskole, og de, der har haft denne mulighed, er ikke i tvivl om, at dette har været det mest gavnlige for deres danskkundskaber og for relationen til etnisk danske elever.

Viceforstander Marianne Laursen fra Galtrup Efterskole, hvor et par af drengene fra projektet har gået i 8. og 9. klasse, deler drengenes opfattelse af efterskoleopholdet som et givende middel for integrationen af elever med anden etnisk baggrund end dansk. Hun anbefaler derfor, at efterskoleopholdet i højere grad tænkes ind i integrationsindsatsen over for uledsagede flygtningebørn i Danmark. Om Galtrup efterskole forklarer hun:

”Vi har en stor spredning af elever både socialt, kulturelt og fagligt. Det er en udfordring, men også det, der gør det spændende at være både elev og lærer her. Når vi slutter året, har vi en langt mere homogen gruppe, som har et stærkt fællesskab, er rummelige og som oplever at være en stor familie.”

Integrationsindsats og tilknytning til lokalsamfundet

Både unge og personale fra Here2Stay er enige om, at tilegnelsen af det danske sprog er den vigtigste faktor for integration i det danske samfund. Som nævnt i foregående afsnit har de unge opbygget deres sprogkundskaber igennem varierende undervisningstilbud, men også i høj grad igennem sociale relationer til danske unge og til projektets pædagoger. Således opstår en vekselvirkning, hvor integration i lokalsamfundet er essentiel for de unges sprogkundskaber, og hvor de unges forsatte forbedring af sproglige kompetencer er determinerende for deres muligheder for integration i samfundet. Dette gør det vigtigt for et bo- og integrationsprojekt som Here2Stay at støtte beboerne med integrationstiltag og med at etablere tilknytning til lokalmiljøet. Som før beskrevet er dette forsøgt igennem Here2Stay's integrationsprogram og igennem personalestøtte til at integrere de unge i lokale sportsforeninger mv. Derudover har projektet i perioder haft samarbejde med lokale gymnasieelever, der har deltaget i de daglige lektiecaféer og i sociale arrangementer.

Netop de frivillige lektiehjælpere fremhæves af næsten alle drengene som et positivt tiltag både for udviklingen af sproglige kompetencer og for tilknytningen til lokalmiljøet:

”I starten i Here2Stay var det meget svært at komme i kontakt med andre unge, synes jeg. Nu har jeg jo lidt erfaring fra skole og fra fodbold, men i starten anede jeg ikke, hvordan jeg skulle møde danske unge. Derfor var det virkelig godt, da lektiehjælperne kom, for det var ikke kun lektiehjælp, men også en måde at møde andre jævnaldrende på.”

”Til lektiecafé var der tit frivillige hjælpere fra gymnasiet. De var gode, synes jeg. Nogle af dem møder jeg stadig nogen gange nede i byen, og så snakker vi meget. Vi lærte meget af dem, og de lærte også af os. De kunne lære, at alle udlændinge, der kommer til Danmark, ikke er dårlige, men at man sagtens kan have meget til fælles. Jeg tror, at når lektiehjælperne oplevede, at vi var nogle gode drenge, så fortalte de det nok også videre til deres venner, så på den måde var det nok også med til at nedbryde nogle fordomme.”

Alle de adspurgte unge ytrer generel tilfredshed med den integrationsindsats, de har mødt i Here2Stay. De fleste tilskriver deres vellykkede integration deres eget hårde arbejde, men forklarer også at projektet har støttet dem med indblik i dansk kultur og samfund.

”Here2Stay hjalp mig helt klart med at blive integreret i Danmark og i lokalsamfundet i Viborg, men ligegyldigt hvor meget hjælp og støtte man får, så kommer man ingen vegne uden selv at ville arbejde hårdt for sagen. ”

”Det vigtigste for min integration har været mit eget hårde arbejde, men du må ikke misforstå mig; Here2Stay har også hjulpet rigtig meget. Jeg er glad for at have haft pædagoger, der stod klar til at hjælpe. Især i starten hvor jeg var helt blind for, hvordan man kunne klare sig i Danmark. De har lært mig mange ting. Bl.a. vigtigheden af at møde til tiden, hvilket er nødvendigt, hvis man vil beholde et job eller få en uddannelse. Vi havde også møde med vores kontaktpædagoger hver uge, omkring hvordan det hele gik. Der fik vi hjælp til planlægning og snakkede om, hvordan vi havde det. Det var jo også meget hjælp og støtte i det daglige. Alt det har været nødvendigt for, at jeg nu kan klare mig selv, men det vigtigste er bare stadig ens egen indsats. For hvis man ikke selv kæmper, så kan al hjælp næsten være lige meget. Man skal selv ud og være opsøgende. ”

Det lokale foreningsliv

Det adspurgte personale mener ligesom de unge selv, at integrationsindsatsen i projektet har været en succes:

”Jeg synes godt, man kan sige, at Here2Stay har været en succes i forhold til integrationen. Helt klart. Altså jeg tror, det er super godt at placere de unge, som man gjorde. Centralt i Viborg og sammen i lejligheder. Jeg tænker, at når skolen først er kommet til at køre, hvilket selvfølgelig har taget lang tid, så kunne man følge dem lidt ligesom i et hjem med fast struktur og faste rammer. Jeg tror, det er grunden til, at det er gået så godt for de fleste. Vi forsøgte at få dem til at deltage i fritidsaktiviteter. Det var også et af punkterne i vores integrationsindsats. De skulle faktisk så vidt muligt have en fritidsinteresse i lokalsamfundet. Det betalte projektet også for. Det var en af de ting, man prioriterede at bruge midlerne til. Det kunne være atletik og fodbold og ridning. Nogen fik vi ikke i gang, for vi kan jo ikke tvinge dem, men mange havde den slags fritidsinteresser, og det gjorde jo, at de kom ud og fik talt dansk med andre unge, og for nogens vedkommende fik de opbygget sociale netværk derigennem. ”

Projektets centrale placering i byen

Som det nævnes i ovenstående citat, giver mange af de tidligere beboere også udtryk for, at Here2Stay-projektets centrale placering i Viborg var en væsentlig faktor for den gode integration.

”Det betød rigtig meget, at projektet lå så tæt på midtbyen. Man havde muligheden for at gå ud og opleve noget andet, hvis man var træt af at sidde derhjemme. Der sker meget i byen. Det er også en del af at blive en del af kulturen. Når man bor på asylcenter, som de fleste af os jo gjorde, før vi kom til Viborg, så oplever man ikke rigtigt noget, fordi de som regel altid er placeret midt ude i ingenting. Der møder man ikke så mange helt almindelige mennesker, men er mest bare sammen med den lille gruppe af mennesker, der enten bor eller arbejder på centret. ”

Arbejdsmarkedet

Ud over de nævnte integrationstiltag fortæller projektets forstander, at man i den sidste del af Here2Stay's levetid arbejdede på at oprette en jobbank i samarbejde med lokale virksomheder, der var interesserede i at have drengene i erhvervspraktikker og fritidsarbejde. Dette tegnede kort før projektets afvikling til at blive en succes, men nåede desværre ikke at blive realiseret før Here2Stay lukkede ned.

Afghanske rødder og dansk kultur

Et andet aspekt, der fremhæves af flere tidligere beboere er, at et integrationsprojekt som Here2Stay også skal støtte beboerne i at fastholde kultur, religion og traditioner, som man har med sig fra oprindelseslandet. Som en af drengene forklarer:

”God integration er for mig ikke, at man bare skal blive helt dansk og glemme alt om, hvad man før har elsket. Man kan sagtens være godt integreret i Danmark og bidrage til samfundet og stadig holde fast i sine afghanske rødder. Det er vigtigt, at der også er en sammenhæng til det, man kommer fra. ”

I dette aspekt har man tilstræbt både at holde traditioner fra Afghanistan og fra Danmark i hævd. Således har personalet eksempelvis både planlagt julefester og andre danske højtider, mens de også har støttet drengene i at holde Eid-fester med afsæt i deres oprindelige traditioner. Derudover har personalet også deltaget i arrangementer i lokale afghanske foreninger sammen med drengene og støttet dem i at være en del af Viborgs afghanske miljø. De adspurgte drenge er enige om, at projektet har hjulpet til at skabe en god bro imellem oprindelseslandets kultur og de nye danske traditioner.

Religion

I forhold til religion så betegner alle de adspurgte drenge sig som praktiserende muslimer i højere eller mindre grad. Alle oplever de, at der fra personalets side har været respekt omkring praktisering af deres religion, som de fleste af de adspurgte i øvrigt anser som et privat anliggende, der ikke skulle have haft mere fokus fra personalet side, end hvad det fik. Samtlige af de adspurgte drenge lægger stor vægt på, at de som størstedelen af den muslimske verden praktiserer islam ud fra grundlæggende demokratiske værdier som respekt for menneskeliv og ret til forskellighed. Således er ingen af drengene bekendte med, at nogen af projektets beboere på nogen måde har været en del af radikaliserede religiøse miljøer. Denne antagelse bakkes op af det adspurgte personale.

”Vi holdt allesammen Eid-fest sammen i Here2Stay. Ellers hjalp pædagogerne os med at køre frem og tilbage, når der var arrangementer i afghanske foreninger til højtider og den slags. ”

Den første tid i projektet

I forhold til integrationsindsatsen er den eneste fremsatte kritik, at nogle af drengene ikke har følt, at de har haft ordentlig tid til at falde til ro i projektet efter ankomsten.

”Der gik lang tid, efter jeg kom til Here2Stay, før jeg begyndte at føle mig som et normalt menneske. I starten virkede min hjerne slet ikke, og det gjorde også, at jeg fik gjort nogle dumme ting i starten. Det ville

være godt med en mere blid velkomst, hvor man ikke blev presset helt så meget til at starte nye ting lige fra starten. ”

”Du flytter ind og har fået din opholdstilladelse, du har endelig fået voksne, der hjælper dig. Så okay - nu vil man gerne slappe bare en lille smule af og falde til ro det nye sted. Men lige fra start kommer pædagogerne og siger; du skal lave dit, og du skal lave dat. Alle de ting, de siger man skal, er gode ting, men presset er for stort lige fra starten. Så bliver man sur og reagerer negativt over for dem. De fleste har haft det meget hårdt, før de kommer til et sted som Here2Stay. Først skal man have mulighed for at komme til sig selv, og så gradvist kan alle de ting man skal komme løbende, synes jeg. Ikke alt fra den første dag. ”

Denne kritik imødekommes af de adspurgte pædagoger. En svarer reflektivt omkring de unges første tid i projektet:

”Jeg tror nu, at man skal klappe hesten lidt med at tænke integration lige i starten, medmindre de unge selvfølgelig selv ytrer ønske om at komme i gang. Ellers bør man nok først fokusere på tryghed, trivsel og andre basale ting. Så kan det fokus, vi skal have på integration, komme derefter, tænker jeg. I virkeligheden startede vi måske det hele lidt for tidligt for nogle af drengene. Det handler også om, at vi som personale godt vidste, at vi havde rigtig travlt med at lære dem alle de ting, de får brug for. Derfor var der måske også nogen, der blev kastet for hurtigt ud i nogle ting, lige efter de var ankommet. Man ville måske have hjulpet dem - og os selv - bedre ved lige at lade dem lande, før vi begyndte at fylde ting på dem. Men der kom også unge, som bare ikke kunne få de ting hurtigt nok – som gerne så, at de allerede var kommet i gang med at lære dansk nærmest i går. På den måde er den gode tilgang til modtagelsen af de unge individuel. I visse tilfælde skulle det måske være gået endnu stærkere, og i andre tilfælde skulle man lige have ladet folk trække vejret. I et fremtidigt projekt vil jeg anbefale en endnu mere individuel vurdering af den enkeltes behov i den første tid, end hvad de fik i Here2Stay. ”

Støtte til selvstændighed

En lige så vigtig målsætning som integrationen var at støtte de unge til selvstændighed og ansvarlighed, så de blev i stand til at klare sig selvstændigt efter udflytning fra projektet. Dette blev tilstræbt igennem pædagogisk bo-støtte, hvor de unge blev trænet i at forvalte økonomi, passe deres daglige gøremål samt købe ind, lave mad og gøre rent. Dette er også et aspekt, som mange af drengene bringer på banen, når de fortæller om tiden i Here2Stay. Langt størstedelen af de adspurgte unge ytrer tilfredshed med den måde, de er blevet rustet til en selvstændig tilværelse efter Here2Stay.

”Jeg har lært mange ting. Jeg kan ikke fortælle om det hele, for mange af tingene er den slags, som man begynder at tage for givet, når man har lært dem. Men jeg ved, at jeg er meget bedre rustet til at bo alene og selv ordne alt, hvad jeg skal, end jeg havde været, hvis jeg ikke havde boet i Here2Stay først. ”

”I Here2Stay lærte jeg mange af de ting, man har brug for, når man skal bo alene. Sådan noget med husleje og økonomi og alle mulige andre praktiske ting. De hjalp i det omfang, man havde behov for det, synes jeg. I den sidste tid før man blev 18 år, var der endnu mere af det. Da var der rigtig meget træning i, hvordan man gør tingene selv. Derfor synes jeg, at Here2Stay lærte mig at være selvstændig. ”

Ved en gennemgang af rapportens statistik over de unges nuværende situation (Se kapitlet om de unges nuværende situation), viser disse også, at langt størstedelen af de tidligere beboere i dag klarer sig selvstændigt med ingen eller begrænset pædagogisk støtte. De unges nuværende situation bekræfter altså, at

de efter at have boet i Here2Stay i overvejende grad er i stand til at klare sig selv. Det må derfor konkluderes, at Here2Stay har haft en positiv indvirkning på deres autonomi.

Økonomi

Omhandlende drengenes økonomi, fortæller nogle, at den var svær at forvalte. Alle de unge er dog enige om, at det var foretrukket at få udbetalt alle sine kost- og tøjpenge ved månedens start for selv at kunne administrere dem. På denne måde ønskede ingen af de adspurgte unge at modtage voksenstøtte til styringen af deres økonomi. Dette har ifølge personalet været anledning til konflikt, når man har forsøgt at støtte beboerne i at få pengene til at slå til hele måneden.

”Der var vide rammer for, hvad der blev gjort for at lære dem at administrere deres økonomi. Og mit indtryk er, at nogen lærte det hurtigt, mens andre ikke gjorde. Med nogen kunne man nøjes med at forklare, hvordan de kunne gøre, og så havde de helt styr på det. Andre var helt ude i at skulle have lommepenge og kostpenge hver dag, for ellers havde de brugt alt i løbet af ganske få dage. På den måde var tilgangen meget forskellig. Nogen havde mere voksenstyring end andre.”

”De unges økonomi var nok den største problematik i Here2Stay, som jeg ser det. På det punkt synes jeg faktisk, at vi aldrig rigtigt fandt ud af, hvordan vi bedst støttede de unge. Det var selvfølgelig også forskelligt fra person til person, hvordan det gik, men det var godt nok anledning til mange konflikter. For mange af de unge blev vrede, når vi forvaltede deres penge for dem. Vi oplevede tit, at hvis de ville have en Smart Phone eller dyrt mærketøj, så skulle de ting købes her og nu, også selvom det gjorde, at de ikke havde penge til mad. Men man skal bare også huske på, at de her unge ikke har haft en barndom og ungdom som de fleste danske børn. De har været udsat for flugt, krig og fattigdom og har slet ikke haft de samme forudsætninger til at lære at forvalte deres penge som unge, der er vokset op i Danmark. I nogle tilfælde handlede det måske også om, at nogle af pengene skulle sendes tilbage til familie i andre lande. Så det stak også lidt dybere end bare dyre telefoner og tøj.”

I den sidste periode af projektet besluttede man i medarbejdergruppen at servere morgenmad hver morgen i personalelejlighederne for at modvirke, at beboernes indlæringssevne svækkedes ved ikke at have spist, når de mødte i skole.

Muligheder for uddannelse og arbejde

I forhold til både integration og selvstændighed giver enkelte af drengene udtryk for at have manglet hjælp til afklaring af deres muligheder i det danske samfund. Ifølge drengene skulle dette have været et større fokuspunkt i den pædagogiske støtte. Alternativt foreslås det, at en studie- og jobvejleder skulle have været tilknyttet projektet til afklarende samtaler med de unge. Som et par af de unge forklarer:

”Drengene har måske en forestilling om, hvad de gerne vil være, når de kommer til Danmark. Læge eksempelvis, men de aner ikke, hvad der skal til for at blive det. Måske er netop læge også et overambitiøst mål for mange, men måske kan de støttes til at forfølge en drøm, der minder om, men som er mere realistisk. At blive sygeplejer for eksempel. Så skal man hjælpes mod det i stedet. Det havde været godt med mere af den slags vejledning, synes jeg. Det ville måske også motivere nogen af os, hvis man pludselig fandt ud af, at den uddannelse, man drømmer om, i Danmark kræver at have gået på gymnasiet. Så havde man måske kæmpet for det. Måske var det lykkedes og måske ikke, men det havde været bedre med den slags støtte til afklaring, så man ikke står nu og finder ud af, at mange døre er lukkede for en.”

”Danske unge bliver hjulpet af deres forældre omkring, hvad der skal til for at nå deres mål, men den støtte skal man også have som ny i Danmark. Den skulle vi jo have haft af personalet i Here2Stay eller af nogen i skolen. Måske skulle der have været en form for vejleder i Here2Stay, som man kunne snakke med for at blive afklaret omkring de muligheder, man har i Danmark. ”

Værgeordning

Ligesom for andre børn i Danmark, hvis forældre er fraværende eller på anden vis ude af stand til at varetage forældremyndigheden, skal der for uledsagede børn, der får opholdstilladelse, udpeges en person med midlertidig forældremyndighed. En person, der udpeges til forældremyndighedsindehaver, har til ansvar at varetage et uledsaget barns tarv og rettigheder.

Forældremyndighedsindehaveren skal således sikre, at der drages den fornødne omsorg, og at alle beslutninger bliver truffet med udgangspunkt i barnets bedste. Det er forældremyndighedsindehaverens ansvar omhyggeligt at informere og lytte til barnet og på bedste vis at inddrage barnet, når væsentlige beslutninger skal træffes.

Røde Kors faciliterer i dag indstillingen af frivillige forældremyndighedsindehavere til Statsforvaltningen, der godkender og udpeger værgerne til de uledsagede flygtningebørn. Røde Kors beskriver i det nedenstående, hvad der ud over juridiske og økonomisk kontrol også bør kategorisere værgens relation til barnet:

”At have forældremyndighed som frivillig i Røde Kors indebærer, at man kan og vil udfylde sin rolle ved aktivt at involvere sig i alle væsentlige spørgsmål vedrørende barnet. Ved at påtage sig forældremyndighed tilbyder man som frivillig en social og en medmenneskelig støtte, og man bør som udgangspunkt være indstillet på et jævnligt samvær. Det er gennem det løbende samvær og relationen til det enkelte barn, at den frivillige forældremyndighedsindehaver får mulighed for at vurdere, hvad de bedste fremadrettede løsninger bør være for barnet. ” (Røde Kors 2013).

En af drengene fra Here2Stay fortæller positivt om værgeordningen, at den ligesom forholdet til de frivillige lektiehjælpere skabte et andet forhold end til pædagogerne, fordi frivilligheden betonedede, at samværet blev udført af lyst og ikke som et arbejde:

”De der frivillige lektiehjælpere, det var en rigtig god idé. Præcis som værgeordningen også var det. Det var fedt at være sammen med nogen uden for Here2Stay, som man kunne have noget socialt med, og som var der frivilligt uden at få løn for det, ligesom pædagogerne gjorde. Det betød jo, at de gad bruge deres fritid på at være sammen med en, og det var fedt at opleve. ”

I den tid Here2Stay har eksisteret, har det været Viborg Kommune, der var ansvarlig for at finde og indstille interesserede frivillige som værger for de unge i projektet. Baseret på personalets og de unges udtalelser er det ikke lykkedes at finde værger til alle drengene. Som fortalt af en af projektets tidligere ansatte:

”De skulle jo egentlig alle have haft en værge... men det havde de så bare ikke alligevel. Det var jo egentlig Statsforvaltningen og kommunens ansvar at finde værger, og de søgte jo også. Vi har også rykket for det mange gange, men jeg tænker, at det kun er halvdelen, der har haft værge. Jeg var kontaktperson for 3 unge, og der var mig bekendt aldrig nogen af dem, der fik en. ”

Flere af de unge var derfor dækket ind af professionelle værger, der ikke involverede sig personligt med de unge, men kun fungerede som økonomiske og juridiske værger. Således fortæller mange af de unge, at de aldrig har haft et personligt forhold til en frivillig forældremyndighedsindehaver.

”Jeg så hende kun én gang. Det var ikke en, jeg kendte eller havde kontakt med.”

”Jo, jeg havde en dame, men vi havde ikke megen kontakt. Jeg tror, jeg mødte hende en eller to gange.”

De unge, der faktisk fik opbygget et personligt forhold til en frivillige værge, fortæller, at forholdet har givet dem en følelse af at høre til et sted ud over Here2Stay, og at ordningen har været værdifuld for deres sociale netværk.

”Ja, jeg har haft en værge. Vi ses stadig. I oktober var jeg med til hans guldbryllup. Det var ellers kun familie, der var inviteret, men jeg var der også. Vi er rigtig gode venner, og jeg kender hele familien. Børnebørn og alting. Han har hjulpet mig meget. Også med at skaffe arbejde og den slags.”

”Jeg havde to. En far og en mor i en dansk familie. Jeg så dem næsten hver weekend. Når jeg kom til Danmark alene, så har det været rigtig rart at have dem, når jeg savnede min egen familie. De hjalp mig med meget. Jeg har også stadig kontakt til dem.”

I overensstemmelse med ovenstående udtalelser har Røde Kors netop evalueret deres indsats omkring arbejdet med frivillige værger. Denne undersøgelse konkluderer, at ordningen spiller en vigtig rolle for de uledsagede børn og unges trivsel og integration. Som nævnt af en af de unge fra Here2Stay lægger rapporten også vægt på, at den frivillige relation kan tilbyde de unge noget andet end det professionelle forhold til pædagogerne. Undersøgelsen konkluderer dog også, at der både er behov for yderligere kompetenceudvikling for værgerne og for bedre information om det at være frivillige værger. Både til værgerne selv og til de unge (Røde Kors, 2015).

Den konklusion er sammenlignelig med erfaringer fra en af Here2Stays frivillige værger, der i forbindelse med denne rapport har delt sine oplevelser med at være værge for flere af projektets unge. Det forklares, hvordan hun på skift var værge for tre af de tidligere beboere, der ud fra hendes oplevelse ikke var interesserede i at have kontakt til en værge, fordi de ikke vidste, hvad de skulle bruge det til. I et tilfælde opstod der konflikt, da den unge troede, at en værge havde til opgave at yde økonomisk støtte eller at give gaver. Ud fra sådanne oplevelser forklarer hun, at værgeordningen grundlæggende er positiv, men at der har manglet et bedre informationsarbejde og en bedre dialog omkring værgernes funktion, hvilket sandsynligvis også vil skabe et større engagement blandt de unge i at have en værge.

Mulige kilder til fejltolkning i erfaringsopsamlingen

Når de unges, personalets og andre aktørers udtalelser er blevet sammenstillet og sammenlignet, skal der afslutningsvis påpeges et par kilder til mulige fejlforklaringer af interviewmaterialet.

For det først skal det anerkendes, at de adspurgte unge ikke alle har boet i projektet på samme tid. Når en ung, der kun har boet i Here2Stay i projektets indledende fase, udtaler sig negativt i forhold til en beboer, der var bosat i Here2Stay senere i forløbet, kan dette være et udtryk for forskellige holdninger, men også for at projektet har gennemgået en løbende udvikling, og at man senere i forløbet har kunnet basere indsatsen over for de unge på et bedre erfaringsgrundlag. For at modgå den fejlkilde at gøre de unges erfaringer sammenlignelige, hvis de har boet i projektet på forskellige tidspunkter, er det bestræbt at afklare, hvornår og

hvor længe de adspurgte hver især har boet i Here2Stay. Langt de fleste af de interviewede unge har boet i Here2Stay på samme tid og i flere år. Dermed findes de unges udtalelser i de fleste tilfælde sammenlignelige.

Når de interviewedes opfattelser af de samme emner divergerer, kan det som før nævnt både skyldes forskelle i den individuelle forståelse, men også at beboerne og personalet var opdelt i to bogrupper, der i visse aspekter kan have haft forskellige forcer og problematikker. Som en pædagog udtaler:

”Hvis noget kørte mere problematisk det ene sted end det andet, så havde det noget med personalets tilgange at gøre, tænker jeg. Jeg synes, vi havde skole og lektiecafé til at køre super godt ude i Houlkær, men det kørte ikke lige så godt inde på Ellekonebakken. Dem på Ellekonebakken har måske også tit været prøveklud, fordi de har eksisteret længst, og de ting, som vi har kunnet se virke, har vi jo taget med til Houlkær. Der var nok til gengæld mere fællesskab på Ellekonebakken. De rendte sammen og så fjernsyn om aftenen og sådan. Sådan var det ikke lige så meget i Houlkær.”

I stedet for at konkludere at lektiecaféen har favnet nogle unge bedre end andre, hvis de unge udtaler sig forskelligt derom, må man huske, at forklaringen også kan være, at de har deltaget i to forskellige lektiecaféer alt efter, hvor i projektet de har været bosat.

En anden mulig kilde til fejlagtig fremstilling kan være den tendens, at de unge, der har fået mest positivt ud af projektet, og som klarer sig bedst i dag, også typisk er dem, der vil have størst overskud til at deltage i en undersøgelse som denne. På den måde er faren at skabe et billede af Here2Stay, der udelukkende er præget af de unge, som er mest positivt stemte over for projektet. Som nævnt er der udført interviews med 13 ud af i alt 24 tidligere beboere. Vurderet ud fra parametre som afsluttet skolegang, nuværende beskæftigelse og grad af selvforsørgelse vurderer jeg, at de interviewede mere eller mindre repræsenterer et gennemsnit af ungegruppen, baseret på deres nuværende tilværelse. Som nævnt har alle de adspurgte grundlæggende været glade for deres ophold i Here2Stay, men ytrer alligevel allesammen kritik i større eller mindre grad. Derfor vurderer jeg selectionen af informanter som repræsentativ for den samlede gruppe af tidligere beboere.

Slutteligt skal nævnes en faktor, der i min vurdering ikke skaber fare for fejlfortolkning, men som stadig påvirker empirien. Nemlig den, at de unge har boet så tæt sammen og stadig for manges vedkommende har et tæt sammenhold. Man kan antage, at dette skaber en gruppedynamik, hvor de forskellige aspekter af opholdet i Here2Stay er blevet drøftet så grundigt i fællesskab, at de unges svar i interviewsituationerne i visse tilfælde mere bliver udtryk for de holdninger, der er forhandlet frem i gruppen end for de 13 adspurgte informanternes individuelle holdninger. Dette er muligvis tilfældet for dele af undersøgelsens empiri, hvor der til tider svares påfaldende ens på spørgsmålene. Dette er der i undersøgelsen ikke korrigeret for, da denne rapport som nævnt indledningsvist udelukkende baserer sig på informanternes udsagn og ikke på mine tolkninger og antagelser.

Kapitel 6: Sammenfattende status over de unges nuværende situation og integration

I dette afsnit redegøres for de unges nuværende situation efter udflytningen fra Here2Stay. For nogle af de unges vedkommende er flytningen sket for 6 måneder siden i forbindelse med afvikling af projektets resterende lejligheder. For andre er fraflytningen sket langt før, hvilket muligvis gør dem mere etablerede i deres nuværende tilværelse. De unges situation fremlægges i første omgang ud fra en række parametre, som

er udvalgt med inspiration i dokumentationsredskabet *Det nationale integrationsbarometer* – en model, der blev til i 2011 efter initiativ fra Regeringen med den målsætning at opstille klarere og mere målbare kriterier for integrationsindsatsen over for flygtninge og indvandrere i det danske samfund. Barometret er udarbejdet af Social- og Integrationsministeriet i samarbejde med flere centrale aktører på området (Integrationsbarometer, 2013).

Barometret opstiller en række parametre for dokumentationen af succesfuld integration, hvoraf jeg har benyttet de mest centrale til at udvikle en række overordnede skemaer over de tidligere Here2Stay beboeres nuværende situation. Således er de unges situation skematiseret i fokuspunkterne; *boligsituation, nuværende beskæftigelse, gennemført skolegang, forsørgelse samt støtte og efterværn*.

Som supplement til skemaerne følger derefter et afsnit med de adspurgte unges egne udtalelser om deres nuværende tilværelse. Disse behandler bl.a. emner som *medborgerskab* og *netværk*, der ikke entydigt kan måles faktisk, men som stadig er beskrivende for de unges integration og trivsel.

Statistik over de unges nuværende situation efter Here2Stay

De nedenstående skemaer baserer sig på de 13 adspurgte drenges egne udsagn om deres nuværende situation. Disse er suppleret med informationer om de resterende beboere fra nogle af projektets tidligere ansatte, der stadig er i kontakt med drengene. Ud af Here2Stays i alt 24 tidligere beboere er det lykkedes at indsamle tilstrækkelig information til at lade 22 af dem indgå i statistikken. Det har derimod ikke været muligt at få tilstrækkeligt kendskab i de to resterende drenges situation, hvorfor de er udeladt.

Således gælder det også for det efterfølgende afsnit med de unges egne udtalelser, at når der skrives om *alle drengene*, så refererer det til de 22, der indgår i statistikken.

Alle procentangivelser i skemaerne er afrundet til nærmeste hele procenttal.

Nuværende bopæl:

Viborg:	19 ud af 22	86 %
København:	3 ud af 22	14 %

Boligsituation:

Lejemål i egen lejlighed/kollegieværelse:	18 ud af 22	81 %
--	-------------	------

Bosat sammen med familie efter familiesammenføring:	2 ud af 22	9 %
Institution/beskyttet bolig:	1 ud af 22	5 %
Uddannelse med fast bolig:	1 ud af 22	5 %

Skolegang:

Gennemført grundskole:	4 ud af 22	18 %
Igangværende grundskoleforløb (Eks. på VUC eller Ungdomsskolen):	11 ud af 22	50 %
Gennemført gymnasial eller anden videregående udd. efter grundskole:	1 ud af 22	5 %
Igangværende gymnasial eller anden videregående udd. efter grundskole:	2 ud af 22	9 %
Gennemført anden udd. uden grundskole (eks. Teknisk Skole):	0 ud af 22	0 %
Igangværende anden udd. uden grundskole (eks. Teknisk Skole):	2 ud af 22	9 %
Ingen gennemført eller igangværende skolegang:		

	5 ud af 22	23 %
--	------------	------

Nuværende Beskæftigelse:

Skolegang:	17 ud af 22	77 %
Lønnet arbejde:	2 ud af 22	9 %
Aktivering:	2 ud af 22	9 %
Ingen kendt beskæftigelse:	1 ud af 22	5 %

Forsørgelse:

Lønnet arbejde:	2 ud af 22	9 %
S.U. evt. supplerende arbejde:	17 ud af 22	77 %
Kontanthjælp:	3 ud af 22	14 %

Efterværn og anden pædagogisk støtte:

Ingen støtte	17 ud af 22	81 %
Ugentlig støtte fra kommunal efterværnsmedarbejder:	4 ud af 22*	14 %
Daglig pædagogisk støtte:	1 ud af 22	5 %

*En af de unge modtager efterværn, da han ikke var myndig ved lukningen af Here2Stay.

De unge om deres nuværende situation

Når de unge udtaler sig positivt om deres nuværende situation, så lægges der blandt hovedparten af de adspurgte vægt på Here2Stay som en af de vigtigste faktorer herfor. Nogle af de unge tilskriver opholdet i Here2Stay som en af hovedgrundene til deres nuværende trivsel:

”Here2Stay lærte mig at være selvstændig. Det er det, jeg har lært. Nu har jeg mange kammerater, og nogle af dem kan have lidt svært ved at lave mad og andre praktiske ting. Personalet i Here2Stay hjalp os selvfølgelig, men vi blev trænet i at bo selv. Derfor føler jeg mig egentlig mere selvstændig end andre, jeg kender, der lige er flyttet for sig selv.”

”Man er ligesom mere selvstændig, fordi man har haft folk, der har lært en, hvordan man skal klare tingene selv i Danmark. Det kan stadig godt være svært, men jeg klarer mig selv nu, og det er fordi, jeg har lært det i Here2Stay.”

”Jeg synes, det er hårdt at være udlænding i Danmark. Sådan har jeg det også i dag, men Here2Stay har hjulpet mig til at klare mig bedre, føler jeg. Hvis jeg ikke havde haft det, så havde jeg måske været kriminel i dag.”

Andre af de adspurgte unge pointerer, at de efter at have klaret sig på egen hånd som uledsaget mindreårig flygtning også nok skulle have haft ressourcerne til at opnå positiv trivsel i Danmark på egen hånd:

”Jeg er kommet fra Afghanistan til Danmark på egen hånd, uden pas og uden penge. Jeg tror, at havde vi været alene i Viborg, så skulle vi nok have klaret os selv. Viborg er ikke så farlig i forhold til, hvad vi ellers har oplevet.”

Samtlige drenge er dog enige om, at Here2Stay har spillet en positiv rolle for deres nuværende situation. Som det pointeres i samme åndedrag som ovenstående udtalelse:

”... Men mit liv er helt sikkert blevet lettere, fordi jeg var i Here2Stay. Pædagogerne hjalp os jo meget. Jeg kunne godt have klaret mig selv, men det havde været meget sværere uden først at have boet der.”

Netværk

Som beskrevet tidligere i rapportens erfaringsopsamlende kapitel, så har det for mange af de unge, grundet sprogbarriere mv., været svært at skabe et netværk af jævnaldrende i deres lokalområde.

Derfor beskriver flere af de unge stadig netværksfattigdom og ensomhed som grundlæggende temaer i deres tilværelse.

”I starten virkede det rigtig fedt at skulle bo selv. Det var egentlig min egen beslutning. Men der kom så et tidspunkt, hvor det bare ikke var så fedt længere. Når man sidder alene i sin lejlighed, og der ikke sker en skid, så mister man nemt håbet.”

Andre af de unge oplever i dag at have en større omgangskreds, men de fleste adspurgte nævner overgangen fra Here2Stay, hvor man har været vant til at bo tæt sammen og indgå i sociale aktiviteter, som en stor kontrast til tilværelsen i egen lejlighed. Overgangen fra Here2Stay og til nye borformer skaber for de flestes

vedkommende større behov for selv at være opsøgende for at indgå i sociale fællesskaber. Derudover giver flere udtryk for, at en kontinuerlighed i deres tilværelse er blevet brudt efter afviklingen af Here2Stay.

”De fleste andre unge kan jo stadig tage hjem til deres familie, efter de er flyttet, hvis de har brug for hjælp. Nu hvor Here2Stay er lukket, så er der ikke nogen, der kender mig længere.”

Som illustreret i ovenstående citat italesætter mange af de unge en nuværende belastning i at have mistet kontakten til voksne, som de tidligere havde relationer til. Flere forklarer, at visheden om, at Here2Stay stadig eksisterede som et sted, hvor man blev budt velkommen som et kendt ansigt, skabte en positiv vished om tilhørsforhold efter udflytning. Enkelte af de unge modtager, som det fremgår af kapitlets tabeller, efterværn fra Viborg Kommune i form af ugentlig støtte fra en tidligere ansat ved Here2Stay. Dette fremhæves positivt, fordi den pågældende medarbejder kender dem i forvejen, hvilket skaber tryghed. Grundlæggende tilkendegiver drengene at være i stand til at klare sig selvstændigt, men mange efterlyser støtte til enkelte, ofte administrative og sproglige gøremål som tolkning af breve og kontakt til diverse offentlige instanser. Her savner mange af de unge de kendte voksenrelationer fra Here2Stay og giver i bredt omfang udtryk for tvivl omkring, hvor de nu kan søge støtte. Flere af de unge forklarer ligeledes, at de føler sig misforståede, når de kontakter kommunen, fordi det grundlæggende kendskab til deres individuelle situation er forsvundet med projektets afvikling. Denne problematik beskrives endvidere af en af de tidligere pædagoger:

”Der er jo de få, der har efterværn med en tidligere pædagog fra Here2Stay. Da projektet eksisterede, havde vi også afsat tid til at køre rundt og hjælpe de, der var flyttet, der hvor de nu boede. Og så var døren jo altid åben, så de kunne komme i here2stay stadigvæk. På den måde er de dårligt stillet nu, hvor projektet er afviklet. Og særligt de, der først flyttede, da projektet lukkede. De kan godt få hjælp ved kommunen i et omfang, men det er bare noget helt andet end at kunne komme og spørge de voksne, man kender i forvejen og er trygge ved. Jeg mener faktisk, at der er kommet en rådgivningsmulighed på Ellekonebakken, som har åben et par timer om ugen, og hvor indvandrere kan komme og få hjælp med forskellige ting. Jeg tror bare i forhold til lukningen af Here2Stay, at det havde været bedre, hvis man havde haft et åbent efterværnstilbud, hvor en af de gammelkendte pædagoger fra Here2Stay kunne træffes et par timer om måneden, så de af drengene, der var interesserede, kunne få hjælp til småting som at forstå deres post og lignende af folk, som de havde en relation til i forvejen. Så kunne man jo løbende vurdere, hvor længe efter Here2Stay’s lukning, ordningen skulle have kørt.”

Hovedparten af de adspurgte drenge værdsætter stadig det indbyrdes ungefællesskab fra Here2Stay projektet højt og værner om det resterende netværk af varierende størrelse, som de herudover også har opbygget, hvor de bor. Med dette forklarer drengene også den tendens, der ses i statistikken, at langt de fleste har valgt at blive i Viborg:

”Da jeg var i Here2Stay sagde jeg hele tiden, at jeg gerne ville flytte til Aarhus eller til København. Men løbende har jeg fået flere venner og mennesker, jeg kender her i Viborg, så jeg kunne ikke drømme om at flytte længere. Når jeg er i København eller andre steder, så savner jeg sammenholdet herhjemme.”

”Jeg elsker Viborg faktisk, også selvom det er en lidt kedelig by. For jeg har venner her nu, både fra Afghanistan og fra Danmark. Jeg kender byen, og jeg har gået på flere skoler her. Når jeg for eksempel tager til Kolding eller København, så går der højst tre dage, og så vil jeg gerne tilbage igen, fordi jeg simpelthen savner Viborg.”

Beskæftigelse

Ovenstående udtalelser om tilhørsforholdet til Viborg er ikke enestående i det indsamlede interviewmateriale og vidner om en følelse af medborgerskab i lokalsamfundet. Som det fremgår af tabellerne, er langt de fleste af de unge på nuværende tidspunkt engagerede i selvvalgt skolegang eller arbejde. Derudover er en enkelt af de tidligere beboere aktiv i en politisk ungdomsorganisation, og flere har siden opholdet i Here2Stay været engagerede i lokale sportsforeninger. Bedømt ud fra disse faktorer tegner det for hovedparten af de unges vedkommende ikke til, at de oplever yderligere marginalisering efter fraflytningen fra Here2Stay. Således tegner sig også billedet af de drenge, der bor i København, der ligeledes er under uddannelse eller i anden beskæftigelse. En enkelt af de tidligere beboere har siden fraflytningen fået en psykiatrisk diagnose og modtager relevant støtte og behandling. Enkelte har i perioder modtaget kontanthjælp, og tre af drengene er aktuelt jobsøgende.

Opsummering

I det store hele er vurderingen, baseret på de udvalgte integrationsparametre og på drengenes egne udtalelser, at det overvejende flertal af drengene trives selvstændigt efter udflytningen. Men også at de i mange tilfælde savner velkendte voksenrelationer og mangler praktisk støtte i varierende omfang.

Kapitel 7: 11 anbefalinger til fremtidige projekter

I dette afsluttende kapitel opstilles en række forslag til, hvordan erfaringer fra Here2Stay yderligere kan kvalificere praksis i kommende projekter.

Dette gøres gennem opsummering af de adspurgtes konkrete oplevelser med opholdet i Here2Stay samt deres anbefalinger til forbedringer. Som nævnt er alle de medvirkende i denne undersøgelse grundlæggende enige om, at Here2Stay har været et succesfuldt integrationsprojekt. Dette understøttes yderligere af den udførte statistisk over drengenes nuværende situation.

Anbefalingerne er derfor de medvirkendes bud på enkelte aspekter, der kunne implementeres i Here2Stay-projektets kendte rammer som forslag til yderligere forbedringer af et fremtidigt bo- og integrationsprojekt.

De fleste anbefalinger er adresseret til de interne aktører i projektet med generelle kommentarer til de ansattes pædagogiske praksis og til projektets udformning. Andre af anbefalingerne retter sig mod eksterne samarbejdspartnere som undervisningsinstitutioner mv., der også i høj grad har præget de unges tilværelse under opholdet i Here2Stay:

1. Den første tid i projektet

Som nævnt er det adspurgte personale og flere af de tidligere beboere enige om, at de nytilkomne unge i visse tilfælde er blevet startet for hurtigt op i skolegang og andre integrationstiltag. Det anerkendes, at tiden ofte er knap i forhold til at ruste de unge til selvstændig tilværelse efter projektet, men det anbefales, at man i højere grad vurderer de nytilkomne unge individuelt og tilrettelægger deres første tid i projektet derefter. På den måde kan de, der mentalt er klar til det, blive screenet og aktiveret lige fra start, mens andre får mulighed

for at finde sig til rette i de nye omgivelser og udvikle en større fortrolighed med personale og andre beboere, før der stilles andre krav til dem.

2. To beboere i hver lejlighed

De tidligere beboere, som har deltaget i denne undersøgelse, er alle enige om, at den anvendte lejlighedsmodel var at foretrække frem for en mere traditionel bofællesskabsmodel, hvor alle bor samlet i samme hus. Dog mener de af beboerne, der boede i trepersoners lejligheder, at dette besværliggjorde boformen. De unge fortæller, at det var markant sværere for 3 personer at nå til enighed om fælles lejlighedsregler, end hvis man blot var to bofæller. Dette har ifølge drengene været kilde til megen konflikt. Det er derfor en høj prioritet for drengene, at man i et fremtidigt projekt tilstræber en boform med tommands lejligheder.

3. Mere pædagogisk støtte i de lejligheder, hvor de unge ikke taler samme modersmål

De drenge, der ikke kom fra Afghanistan og dermed ikke delte modersmål med andre i projektet, fortæller at de havde brug for meget pædagogisk støtte i deres lejligheder. Når disse drenge ikke har kunnet kommunikere med deres bofæller på modersmålet, fortæller de, at det har været svært at nå til enighed omkring husregler og fælles fodslag i dagligdagen. De unge af anden etnisk herkomst end afghansk anbefaler derfor et endnu større pædagogisk fokus på bostøtte i lejligheder, hvor de unge ikke deler modersmål.

4. Mere modersmålsstøtte til de unge, der ikke deler førstesprog med andre beboere

De afghanske drenge har som nævnt alle været glade for, at det pædagogiske personale talte dansk som første sprog, da dette skaber et konstruktivt pres for at bruge sine danskundskaber. De afghanske drenge forklarer endvidere, at de kunne kommunikere indbyrdes og dermed også hjælpe hinanden i kommunikationen med personalet, hvis forståelsesvanskeligheder opstod. Når vigtige beslutninger har skullet træffes, har de alle været tilfredse med at modtage tolkebistand. En af de to drenge, der ikke var af afghansk oprindelse, fortæller derimod, at han savnede muligheden for daglig kommunikation med en pædagog på eget modersmål. Han forklarer, at han ikke altid har følt sig støttet tilstrækkeligt af personalet, fordi han ikke selv har haft de sproglige forudsætninger for at forklare sine behov. Derudover har han ikke haft andre medbeboere, der delte hans modersmål og som kunne hjælpe med at forklare, hvad han mente. I disse tilfælde har muligheden for tolkebistand ikke været tilstrækkelig, da den ikke hjælper med kommunikationsvanskeligheder i det daglige.

5. Mere vejledning omkring uddannelses- og jobmuligheder

Enkelte af de adspurgte drenge efterlyser mere vejledning omkring studie- og jobmuligheder, og om hvordan man bedst realiserer sine mål i det danske samfund. Deres anbefaling er, at man i et fremtidigt projekt enten ansætter en intern vejleder til studie- og jobvejledende samtaler med det sigte at hjælpe drengene til bedre afklaring omkring deres muligheder, eller videreuddanner en pædagog til at kunne støtte de unge i dette henseende.

6. Individuelt fokus i danskundervisningen

Drengenes skolegang og danskundervisning er et tema, der har fyldt meget i de unges evaluering af tiden i projektet. Mange af drengene mener, at danskundervisningen i modtagerklasserne ikke har været tilstrækkelig tilpasset de enkelte elevers niveau. En betragtning, der bakked op af det adspurgte tidligere personale fra Here2Stay. Drengene fortæller, at de har haft svært ved at bibeholde motivationen, når

undervisningen enten har været for basal eller for svær til at matche deres aktuelle niveau. Mange af de unge mener, at dette ændrede sig til det bedre, da undervisningen flyttede til ungdomsskolen, mens enkelte stadig følte, at undervisningen ikke målrettede sig deres niveau. Alle de unge anbefaler som et vigtigt fremtidigt fokuspunkt, at danskundervisningen i højere grad individualiseres for bedre at matche de enkeltes niveau.

7. Mere integration i danske klasser

Alle de unge deler den holdning, at de ikke i tilstrækkelig grad har modtaget undervisning med danske elever. Alle de adspurgte mener, at mere undervisning sammen med de almindelige klasser havde skabt bedre forudsætninger for netværksdannelse og for opkvalificering af danskundskaber. Kun enkelte har, mens de gik i modtagerklassen, fået mulighed for undervisning med etnisk danske elever. På Ungdomsskolen fortæller drengene, at kontakten til skolens andre elever blev større, idet man samarbejdede om projekter og lignende, hvilket også gjorde det lettere at socialisere med de etnisk danske elever. Dog var undervisningen ifølge de adspurgte stadig grundlæggende klasseopdelt med sprogklasse for sig og almindelige klasser for sig. Anbefalingen fra drengene og personalet er derfor at integrere de unge fra sprogklasserne mere i undervisningen i de almindelige klasser. Som nævnt kunne de unge helt fra start undervises med skolens resterende elever i musik, idræt og lignende fag, der ikke kræver et højt dansk niveau. Derefter er anbefalingen en løbende udslusning i de almindelige klasser i de fag, hvor de unge vurderes at kunne drage fordel af det.

8. Efterskoleophold

Som en metode til at styrke integration, social netværksdannelse med andre unge og sprogundskaber anbefales det, at man i højere grad tænker efterskoleophold ind som et tilbud til de unge i fremtidige bo- og integrationsprojekter. De unge fra Here2Stay, der har haft muligheden og lysten til at gå på efterskole, betegner alle tiden på efterskolen som den vigtigste faktor for deres nuværende sprogundskaber. Dette fordi man i alle kontekster har måttet kommunikere på dansk. Efterskoleopholdet kombineret med den faste base og de kendte kontaktpædagoger i Here2Stay italesættes af drengene som positivt for deres integration og trivsel. Derudover fortæller flere, at de på efterskolen har etableret et positivt socialt netværk uden for Here2Stay, som de stadig har glæde af i dag. Efterskolens positive effekt for unge uledsagede flygtninge bekræftes som nævnt tidligere af skoleledelsen på Galtrup efterskole, der velkommer kulturel diversitet og bl.a. specialiserer sig i sprogundervisning for unge af anden etnisk herkomst end dansk.

9. Samarbejde med det lokale erhvervsliv

Ledelsen fra Here2Stay fortæller, hvordan man i projektets sidste tid arbejdede på at etablere en jobbank for projektets unge. Dette skete i samarbejde med en række lokale erhvervsdrivende, der i tæt samarbejde med Here2Stay's pædagogiske personale var indstillede på at udbyde erhvervspraktikker og fritidsjob til drengene. På denne måde tegnede jobbanken til at blive et positivt tiltag for de unges integration i lokalsamfundet og vej ind på arbejdsmarkedet. Uheldigvis nåede man ikke at opleve effekten af denne jobbank før Here2Stay's afvikling. Derfor anbefales det, at man i et fremtidigt bo- og integrationsprojekt fra start går i dialog med det lokale erhvervsliv i bestræbelse på at oprette en lignende mulighed.

10. Mere information om værgeordning

Som nævnt afslutningsvist i erfaringsopsamlingen så har den frivillige værgeordning fungeret med varierende succes for projektets unge. Ligesom Røde Kors' konklusioner om signifikansen af at have en værge som uledsaget ung i Danmark så forklarer enkelte af de adspurgte unge fra Here2Stay, at værgerne har spillet en vigtig rolle for deres trivsel. Andre af de unge har aldrig oplevet at have en frivillig værge.

Størstedelen af drengene giver udtryk for, at de ikke var klar over, hvad de kunne bruge en værge til og derfor heller ikke var nævneværdigt interesserede i samværet, hvis de fik muligheden. Et positivt udbytte af værgeordningen stiller krav til, at de frivillige er interesserede i socialt samvær med de unge, og at de er indstillede på at være opsøgende i deres kontakt. Dette kræver, at værgerne på forhånd bliver grundigt informeret om det ansvar, de påtager sig. En lige så vigtig betingelse er, at de unge også forklares mere om værgeordningen, så de ved, hvilke fordele man kan drage af at have en frivillig voksen værge, men også er klar over, hvad man ikke kan forvente af relationen til sin værge.

11. Efterværns- og samværstilbud efter projektets afvikling

Kun et fåtal af projektets tidligere beboere er på nuværende tidspunkt del af et efterværnstilbud. De af drengene, der ikke modtager efterværn, fortæller alle, at de klarer sig fint på egen hånd, men giver samtidig udtryk for at afviklingen af Here2Stay er en mental belastning, da man mister muligheden for at komme ”hjem” på besøg og for at søge råd igennem de velkendte voksenrelationer til projektets personale. For at modgå denne følelse af rodløshed anbefales det i afviklingsfasen af et fremtidigt bo- og integrationsprojekt, at man i en periode opretter et fleksibelt efterværns- og samværstilbud, hvor en af de tidligere pædagoger er ansat til en eftermiddag om måneden at være tilgængelig for de tidligere beboere i et beboerhus eller lignende.

Referencer:

Amnesty International (2012): *Fleeing War, Finding Misery – The plight of the internally displaced in Afghanistan*. London: Amnesty International Ltd.

Brinkmann, S. Tanggaard, L.(2010): *Interviewet: samtalen som forskningsmetode*, i: *Kvalitative Metoder – en grundbog*. L. Tanggaard og S. Brinkmann (red.) København: Hans Reitzel: (pp29-54)

Mougne, C (2010): *Trees Only Move in the Wind – A study of unaccompanied Afghan children in Europe*. Geneva: The UN Refugee Agency.

Røde Kors (2013): Forældremyndighed for uledsagede børn og unge – En håndbog til frivillige. København: Røde Kors

Wat Boolsen, M (2010): *Grounded Theory*, i *Kvalitative Metoder – en grundbog*. L. Tanggaard og S. Brinkmann (red.) København: Hans Reitzel: (pp207-239)

Hjemmesider:

Center for Mentalisering (2015):

<http://centerformentalisering.dk/informationommentalisering/mentalisering.html>

Faktalink (2011):

<http://www.faktalink.dk/titelliste/flytninge00/flygtninge08>

FN-Børnekonvention af 1989:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=60837>

Here2Stay – information om projektet (tilgængelig til d. 30.03.2015):

<http://www.here2stay.dk/>

Integrationsbarometer (2013):

<http://integrationsbarometer.dk/>

Ny i Danmark (2013):

https://www.nyidanmark.dk/dadk/Ophold/asyl/asylansoegning/dublin_konventionen.htm

Reuters (2015):

<http://www.reuters.com/article/2015/01/07/us-mideast-crisis-syria-refugees-idUSKBN0KG0AZ20150107>

Røde Kors (2015):

<http://mitrodekors.dk/nyheder/ny-undersoegelse-viser-vigtigheden-af-frivillige-vaerger>